

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Progresivní účinek tvořivé intonace na rozvoj hudebnosti žáků

Progressive impact of creative intonation on the pupil's musical appreciation
development

Kateřina Srbová

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: 1. stupeň

Odevzdáním této diplomové práce na téma Progresivní účinek tvořivé intonace na rozvoj hudebnosti žáků potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 7. 2019

.....

podpis

Zde bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Doc. PaedDr. Haně Váňové, CSc. za odborné vedení a cenné rady při realizaci práce. Také chci vyjádřit vděčnost svým nejbližším za podporu a trpělivost po dobu celého studia a především v jeho závěru.

ABSTRAKT

Diplomová práce je rozdělena na dva celky. V první části jsou shrnuty teoretické poznatky o hudebně psychologických kategoriích, jejichž součástí je také hudebnost. Té je věnována další kapitola teoretické části. Poslední kapitolou je tvořivost, její charakteristika a specifika ve využití na prvním stupni základní školy. V praktické části byla použita metoda techniky paralelních skupin, jejímž cílem bylo zjistit vliv tvořivé intonace na rozvoj hudebnosti žáků. Experimentálního vyučování se zúčastnilo 22 žáků, kontrolní skupinu zastupoval stejný počet žáků. Respondenti byli ze dvou čtvrtých tříd prvního stupně základní školy. Dále je v praktické části uvedena analýza výsledků empirického výzkumu, který byl realizován kolektivní prověrkou hudebnosti. Výzkumem bylo prokázáno, že žáci, u nichž je rozvíjena tvořivá intonace, dosahují v hudebnosti lepších výsledků, než žáci vzdělávání běžnými metodami hudební výchovy.

KLÍČOVÁ SLOVA

hudebnost, hudební tvořivost, tvořivá intonace, prověrka hudební tvořivosti, hudební výchova, první stupeň ZŠ, experimentální vyučování

ABSTRACT

The diploma thesis is divided into two parts. The first part summarizes the theoretical knowledge of musical-psychological categories, which also includes musicality. The next chapter of the theoretical part is also focused on this theme. The last chapter is creativity and its characteristics and specifics in use in primary school. In the practical part was used the method of parallel group technique. Twenty two pupils took part in the experimental teaching and the same number of pupils represented the control group. The respondents were from two 4th grade classes of primary school. Moreover, in the practical part there is an analysis of the results of empirical research, which was realized by collective screening of musicality. Research has shown that pupils developed through creative intonation achieve better musicality than pupils trained in conventional music education.

KEYWORDS

musicality, musical creativity, creative intonation, screening of musical creativity, music education, primary school, experimental teaching

Obsah

Úvod	7
1 Hudebně psychologické kategorie	8
1.1 Hudební činnosti	8
1.2 Hudební vlohy	8
1.3 Hudební schopnosti	9
1.3.1 Klasifikace hudebních schopností	10
1.3.2 Vztah hudebních schopností a dovedností	11
1.4 Hudební dovednosti a návyky	12
1.4.1 Základní hudební dovednosti ve školní hudební výchově	12
1.5 Hudebnost	13
1.6 Hudební nadání a talent	13
1.7 Genialita	14
2 Hudebnost	15
2.1 Výzkumy hudebnosti	15
2.2 Specifika hudebnosti na 1. stupni ZŠ	17
2.3 Hudebnost v rámcově vzdělávacím programu	17
3 TVOŘIVOST	20
3.1 Pojem	20
3.2 Základní projevy pěvecké aktivity	21
3.3 Intonace a vokální intonace	22
3.4 Tvořivá intonace	23
3.4.1 Realizace tvořivé intonace	23
3.4.2 Základní principy tvořivé intonace	27
3.4.3 Tónové operační prostory	29

3.4.4	Intonační opory	30
3.5	Dětská hudební tvořivost	30
3.5.1	Charakteristika dětské hudební tvořivosti	31
4	PRAKTICKÁ ČÁST	32
4.1	Metoda	32
4.2	Stanovené předpoklady	32
4.3	Ukázky lekcí tvořivé intonace	34
4.4	Interpretace výsledků kolektivní prověrky hudebnosti	60
4.4.1	Výsledky kolektivní prověrky hudebnosti	61
4.5	Shrnutí a hodnocení výzkumného šetření	85
	Závěr	88
	Seznam použitých informačních zdrojů	89
	Seznam příloh	92

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem progresivního účinku tvořivé intonace na rozvoj hudebnosti žáků. Hudebnost je rozvíjena již od útlého dětství, v předškolním vzdělávání se děti poprvé setkávají s jejím záměrným rozvojem, který pokračuje v hodinách hudební výchovy na základní škole. Osvědčenou metodou, jak rozvíjet hudebnost, je tvořivá intonace. V práci jsou uvedeny její základní principy a specifika při rozvoji dětské hudební tvořivosti.

Teoretická část této diplomové práce je zaměřena na hudebně psychologické kategorie. Hudební schopnosti jsou klasifikovány a je popsán vztah hudebních schopností a dovedností. V následujícím oddílu s názvem Hudebnost je vyličeána její charakteristika a popsány výzkumy hudebnosti. Dále byla hudebnost specifikována pro žáky prvního stupně, uvedeny byly činnosti dle Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, které by měli žáci prvního stupně zvládnout. Navazuje kapitola zabývající se tvořivostí. Je popsán samotný pojem tvořivost, nejčastěji používané intonační metody a především zásady, o které se opírá tvořivá intonace. Tato kapitola se rovněž věnuje dětské hudební tvořivosti a jejím specifickým.

Praktická část obsahuje ukázky experimentálního vyučování, které bylo realizováno deseti lekcemi koncipovanými na rozvoj hudebnosti prostřednictvím tvořivé intonace. Dále je v praktické části uvedena analýza výsledků kolektivní prověrky hudebnosti mezi respondenty čtvrtých tříd prvního stupně základní školy. Prověrkou byl zjišťován stav hudebnosti před experimentálním vyučováním i po něm. V analýze byly srovnávány výsledky dvou skupin žáků. První skupina, kontrolní, byla po dobu deseti lekcí vzdělávána prostřednictvím tvořivé intonace, v druhé skupině, kontrolní, probíhalo vyučování běžným způsobem.

1 Hudebně psychologické kategorie

Počátky hudebně - psychologických prací v našich zemích jsou spojeny s rozvojem hudební vědy a uzákoněným vysokoškolským vzděláním učitelů. Zájem o hudební psychologii stále roste a současná informační exploze napomáhá k jejímu šíření. Hudebně psychologické kategorie vyjadřují kvantitu i kvalitu hudebních předpokladů jedince a zabývají se psychickými i fyzickými strukturami.¹

1.1 Hudební činnosti

Hudební činnosti jsou významnou psychologickou kategorií. Za činnost považujeme veškeré změny lidského organismu, přičemž jde o proces, který je řízen nervovou soustavou. V hudbě je činnost vnímána v komunikaci jedince s hudbou.²

Při klasifikaci hudebních činností školní hudební výchovy se spojil psychologický a pedagogický záměr. Hudební činnosti tedy dělíme na:

- pěvecké
- poslechové
- instrumentální (nástrojové)
- hudebně pohybové.³

Trojí přístup dítěte k hudebnímu dílu můžeme vysledovat v pěveckých, instrumentálních i hudebně pohybových činnostech. Jedná se o přístup percepční, to dítě vnímá hudbu a získává první zkušenosti se zpěvem, a přístup reprodukční, kdy realizuje osvojené učivo. Při přístupu produkčním neboli tvořivém, dítě pěvecky, instrumentálně i hudebně pohybově improvizuje.⁴

1.2 Hudební vlohy

Další hudebně psychologickou kategorií jsou hudební vlohy, které patří do vrozené biologické kategorie. Často jsou získané dědičně. Vytvářejí základ pro hudební vnímání,

---

¹ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 38 - 42.

² Tamtéž, s. 47 - 48.

³ Tamtéž, s. 47 - 49.

⁴ Tamtéž, s. 47 - 49.

emocionální citlivost i celkový vztah k hudbě. Pokud se hudební vlohy setkají s dostatečně podněcujícím prostředím, rozvíjejí se a stávají se hudební schopností. Výrazné hudební vlohy, které se většinou projevují již v raném dětství, jsou označovány jako hudební nadání. Díky silným hudebním vlohám se zvyšuje motivace a úsilí prosadit se v hudebních projevech. V běžném školním prostředí můžeme jen odhadovat míru hudebních vloh. Podle hudebně-psychologických výzkumů má každé tělesně a duševně zdravé dítě alespoň minimální hudební vlohy k tomu, aby splnilo požadavky hudební výchovy. Každý jedinec má proto právo na všeobecnou hudební výchovu.⁵

1.3 Hudební schopnosti

Pojem schopnost zdůrazňuje takové rozdíly mezi lidmi, které ovlivňují rychlost chápání a myšlení, kvalitu činností, práce a učení. Tyto rozdíly jsou určovány dědičností, vlivy prostředí a výchovou jedince. Schopnosti jsou chápány jako předpoklady, potencialita, výzbroj člověka, způsobilost a pohotovost. Schopnost můžeme považovat za relativně stálou psychickou vlastnost, složitou vnitřní podmínku, která umožňuje snadno se učit a dosáhnout úspěšných činností a dovedností v dané oblasti.⁶

Schopnosti hudební, stejně jako schopnosti výtvarné, literární apod., řadíme do schopností speciálních. Jejich studium patří mezi nejaktuálnější a nejzajímavější úseky psychologie, přesto není dosud ujednoceno ani vymezení pojmu hudební schopnost, ani jejich klasifikace.⁷

Poznatky obecné i hudební psychologie stále přesvědčivěji ukazují, že obecné (rozumové) a hudební (specifické) schopnosti se vzájemně ovlivňují a jsou propojeny. R. Shuterová dělí hudební schopnosti na dvě skupiny. První, do které řadí vlohy, talent, pohotovost k činnosti a nadání, vnímá jako potenciál pro učení se hudbě a rozvoj hudební zručnosti, obratnosti a pohotovosti. Do druhé skupiny řadí výkon, hudební čin a skutek, ty závisí také na zájmu a vůli dítěte.⁸

---

⁵ Tamtéž, s. 50 – 52.

⁶ SEDLÁK, F., SIEBER R. *Didaktika hudební výchovy I na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 28.

⁷ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. s. 12

⁸ SHUTER – DYSON, R. *Musical Ability*. In D. Deutsch (ed.), *The psychology of Music*. San Diego. 1999. s. 627. Dostupné z: http://cachescan.bcub.ro/e-book/Adriana%20C_3_e-book_12000-13000/580710/627-651.pdf

Sedlák považuje hudební schopnosti za psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost.⁹

1.3.1 Klasifikace hudebních schopností

V Sedlákově definici je schopnost považována za psychickou strukturu odpovídající požadavkům hudební činnosti a zjišťující její úspěšnost. Způsob třídění hudebních schopností se u hudebních psychologů velmi liší. Nejblíže klasifikaci byl P. Michel, který dělí hudební schopnosti do čtyř základních skupin podle hudebních činností:

- diferenciační schopnost sluchového analyzátoru
- hudební paměť
- motorické schopnosti
- schopnosti pro vnímání a prožívání hudby spojené s hudebním myšlením a fantazií.¹⁰

V Sedlákově klasifikaci je brán zřetel na řazení schopností od elementárních až po systémové. Vychází se také ze skutečnosti, že hudební schopnost lze postihnout prostřednictvím činnosti, pro niž tvoří předpoklad a v níž se projevuje:

1. Hudebně sluchové, zajišťují rozlišování vlastností tónů, jejich výšky, barvy, délky, hlasitosti a vztahů v melodii i harmonii.
2. Psychomotorické, umožňují postihnout časové členění hudby a regulovat pohyby při vokálních a instrumentálních činnostech.
3. Analyticko-syntetické, tvoří předpoklady pro identifikaci hudebně výrazových prostředků a hudebních útvarů. Do těchto schopností řadíme tyto specifické struktury:
  - 3.1. Hudební paměť je vlastnost nervové soustavy, která uchovává vnímanou hudbu, její informaci a dokáže ji znovu vybavit v původní podobě.
  - 3.2. Tonální a harmonické cítění umožňuje orientaci v tonálních systémech a funkční harmonii.

---

⁹ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. s. 12

¹⁰ MICHEL, P. *O hudebních schopnostech a dovednostech: příspěvek k hudební psychologii*. Praha: SHV, 1966.

3.3. Rytmičké cítění umožňuje chápat a prožívat faktory časového členění hudby.

3.4. Hudební představivost, díky které můžeme přetvářet a záměrně operovat s hudebními představami.

4. Hudebně intelektové schopnosti jsou předpokladem pro operace a činnosti percepční, interpretační a hudebně tvořivé.

4.1. Hudební fantazie vytváří nové hudební tvary a formy na základě přepracování dříve získaných představ a prožitků.

4.2. Hudební myšlení je východiskem pro myšlenkovou reflexi v hudbě, průnik do její výstavby a abstrakci vjemové struktury.¹¹

V hudebně výchovné praxi se osvědčila upravená klasifikace Sedlákových hudebních schopností:

- hudební sluch (schopnosti sluchově percepční a sluchově-motorické)
- hudební cítění (rytmické, tonální a harmonické cítění)
- hudebně intelektové schopnosti (hudební paměť, hudební představivost, hudební myšlení)
- hudebně tvořivé schopnosti (fantazie, fluence, flexibilita, senzitivita, originalita, elaborace, integrace apod.).¹²

1.3.2 Vztah hudebních schopností a dovedností

Hudební schopnosti považujeme za psychické struktury a vlastnosti jedince, které mu umožňují kontakty s hudbou, její vnímání a prožívání a všestrannou hudební aktivitu. Hudební schopnost je základním předpokladem k hudební činnosti, kterou spoluutváří, v níž se však sama projevuje a zkvalitňuje. Z této spojitosti vzniká i vztah mezi hudebními schopnostmi a dovednostmi. Hudební schopnost umožňuje vznik příslušné dovednosti a osvojováním hudebních dovedností se zase soustavně rozvíjí hudební schopnosti. Dovednost je speciálnější a je spojena s určitým, mnohdy jen dílčím hudebním úkonem.¹³

---

¹¹ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. s. 22 - 23.

¹² SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 68.

¹³ SEDLÁK, F., SIEBR R. *Didaktika hudební výchovy I na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 29.

1.4 Hudební dovednosti a návyky

„Dovednost je učením získaná dispozice ke správnému, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti.“¹⁴ Za návyk lze považovat dovednost, která je zautomatizovaná. Hudební dovednosti umožňují vykonávat rychlé a plynulé pohyby či myšlenkové operace, které jsou potřebné pro hudební činnosti. Dovednost je značně proměnlivá a přizpůsobivá k danému úkolu i k vnějším podmínkám. Při jednoduchých úkolech se vytváří především opakováním, při složitějších se objevuje určitá proměnlivost, ale také dříve nacvičené prvky.¹⁵

1.4.1 Základní hudební dovednosti ve školní hudební výchově

V Hudební psychologii pro učitele uvádějí Sedlák a Váňová přehled hudebních dovedností, se kterými se můžeme setkat při hudební výchově na 1. stupni základní školy. Dovednosti zde dělí na sluchové, rytmické, pěvecké, intonační, nástrojové, hudebně pohybové, hudebně tvořivé a poslechové. Ke každé kategorii je uvedeno několik příkladů:

- Sluchové dovednosti – rozlišovat sluchem vlastnosti tónů, rozpoznat mimotonální tón v melodii, poznat ukončenost a neukončenost melodie, rozlišit počet tónů ve vícezvuku, slyšet záměrné chyby ve známé písni.
- Rytmické dovednosti – všimnout si souvislostí mezi rytmem slovním a hudebním, reprodukovat rytmický zápis písně, reagovat pohybem na dvoudobé a třídobé metrum, tvořivě se rytmicky projevovat.
- Pěvecké dovednosti – osvojit si zásady správného pěveckého dýchání a frázování.
- Intonační dovednosti – orientovat se v osvojeném intonačním prostoru a v intonačních modelech, zazpívat píseň z not, získané intonační dovednosti využít při sluchové analýze a elementární tvořivosti.
- Nástrojové dovednosti – zvládat techniku hry na Orffův instrumentář, vyjádřit hrou na nástroj svůj tvořivý nápad.
- Hudebně pohybové dovednosti – spontánně reagovat pohybem na charakter hudby, ovládat úkony hry na tělo

---

¹⁴ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. s. 121.

¹⁵ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 71.

- Hudebně tvořivé dovednosti – imitovat učitelem předváděné rytmické, melodické nebo pohybové modely, obměňovat zadané modely
- Poslechové dovednosti – získané poslechové dovednosti využívat ve vlastní hudební tvořivosti ¹⁶

1.5 Hudebnost

Hudebnost a hudební nadání člověka byly zkoumány již v prvních hudebně psychologických studiích, které vznikly před sto lety. Rozličné pohledy na vliv dědičnosti, vychovatelnosti hudebnosti i různé psychologické koncepce zapříčinily velkou roztržitost při vytváření definice hudebnosti. V odborné literatuře je hudebnost spojována s pojmy hudební nadání či talent, hudební schopnosti i muzikálnost. Často se tento pojem vztahuje ke skupinám nebo dokonce celým národům. Jindy je spojována s určitou hudební kulturou a hudebními produkty. ¹⁷

Sedlák a Váňová definují hudebnost jako „psychologickou kategorii, která se váže k osobnosti jedince a k jeho hudebnímu vývoji. Hudebnost je struktura osobnosti, v níž integrují hudební schopnosti tvořící převážně střed jejich variační šíře a umožňují téměř každému jedinci hudební aktivity, porozumění hudbě a kladné vztahy k ní.“ ¹⁸

1.6 Hudební nadání a talent

Pojmy nadání a talent mají v obecné pedagogice a psychologii spoustu definic, které si často protirečí. Obecně platí, že jde o „odlišnost od průměru ve smyslu nadbytku něčeho, co člověku umožňuje vykonávat určité činnosti na vyšší úrovni než průměrná populace.“ ¹⁹ V hudební psychologii se oba pojmy považují za kvalitativně vyšší projevy hudebnosti, které jsou charakterizované nadprůměrnými až profesionálními hudebními výkony. Hudebnost je v tomto pojetí obecný jev, který je zastoupený v různé míře u celé populace. Nadání je jevem méně četným, přičemž čím je větší míra nadání, tím méně populace tato skupina zahrnuje. ²⁰

¹⁶ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 78 - 79.

¹⁷ Tamtéž, s. 80 - 81.

¹⁸ Tamtéž, s. 81.

¹⁹ JURÁŠKOVÁ, J. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: IPPP, 2006., s. 5.

²⁰ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 97 - 99.

Hudební nadání se často projevuje velkým zájmem o hudbu a značnými pokroky ve hře na nástroj již ve velmi útlém věku. Projevy těchto vysoce nadaných dětí bývají spojeny se skladatelskou činností.²¹

Podle projevů hudebního nadání a talentu jsou vytyčeny jejich čtyři druhy a to nadání interpretační, které je v populaci široce zastoupeno vynikajícími pěveckými nebo instrumentálními výkony. Dále nadání dirigentské, které kloubí rozvinuté hudební schopnosti se schopnostmi hudebně motorickými. Nejvýše oceňovaným druhem je nadání skladatelské, jež obsahuje velmi rozvinuté hudební schopnosti, znalosti hudební teorie a vysoký stupeň tvořivého myšlení. Teoretické nadání je druhem nadání nesoucí předpoklady pro reflexi v hudbě podpořené značnými znalostmi hudební teorie.²²

1.7 Genialita

V oblasti hudby se pojem genialita a génius začal používat v souvislosti s vynikajícími výkony virtuózů při koncertech, kde ukazovali své improvizací umění. Znaky geniality shrnul G. Revész jako výjimečný stupeň hudebního talentu, který je podpořen interpretační nebo skladatelskou produktivitou, která svou originalitou a novostí předbíhá dobu. Při překonávání tradic a vytváření nových směrů kráčí génius po neznámých cestách a zahajuje novou etapu. Rysy geniality bývají často prověřeny a potvrzeny se značným časovým odstupem, proto se pojmem geniality zabývají také sociologové.²³

---

²¹ Tamtéž, s. 102.

²² Tamtéž, s. 102.

²³ Tamtéž, s. 108.

2 Hudebnost

Spolu s historickým vývojem hudby, kdy vznikají nové formy i hudební systémy, se mění také hudebnost. V současnosti je rozvoj hudebnosti silně zasažen vlivem populární hudby, která se díky moderní sdělovací a nahrávací technice dostává k člověku mnohem snáze, než tomu bylo dříve.²⁴

2.1 Výzkumy hudebnosti

Jak bylo uvedeno v kapitole 1. 5, hudebností člověka se zabývali psychologové již na přelomu 19. a 20. století. Naprostá většina autorů zastává názor, že hudebnost je spojnicí dílčích hudebních schopností. Za tyto autory, jež podložili základy definice hudebnosti, je možné jmenovat C. Stumpfa, který započal experimentální zkoumání hudebnosti a dlouhodobě zkoumal hudební schopnosti a popsal jejich vývoj. Dále amerického psychologa C. E. Seashora, jenž členil hudebnost na početnou skupinu schopností nazývaných talenty. Někteří autoři do struktury hudebnosti zařazují mimo hudební schopnosti také emocionální citlivost k hudbě a složky intelektu. Hudební psychologové se rozcházel ve stanoviscích dědičných vlivů struktury hudebnosti. Moderní psychologové dnešní doby, např. H. de la Motte-Habarová, R. Shuterová, zdůrazňují v hudebnosti jednotu biologickou a sociální. H. de la Motte-Habarová ve svých výzkumech uvádí, že základní hudebně sluchové schopnosti, které jsou hlavní podstatou hudebnosti, je možno vypěstovat učením. Proto nepřipouští výskyt nehudebních dětí.²⁵

Velmi přínosný přístup k hudebnosti přinesl V. Helfert, který ji definuje jako „*vlastnost určující poměr našeho psychického života k hudebnímu umění.*“²⁶ Za její základ považuje kladný vztah k hudbě a chápe ji více zešíroka. Zdůrazňuje, že hudebnost se projevuje hudebními činnostmi, ale také jako bezděčné oddávání se hudbě. Dělí ji proto na aktivní, uvědomělou složku a receptivní, neuvědomělou.²⁷

---

²⁴ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 81.

²⁵ Tamtéž, s. 82-83.

²⁶ Prof. PhDr. Vladimír Helfert (1886 – 1945) byl brněnský muzikolog, který ve své knížce *Základy hudební výchovy na nehudebních školách*, bojující za hudební výchovu na všeobecně vzdělávací škole, podal definici hudebnosti, kterou diferencuje na aktivní a receptivní.

²⁷ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 85.

Na myšlenky V. Heferta navázal F. Lýsek, jenž hudebnost chápe jako vlastnost určující poměr k hudbě, který může být určen činností skladatelskou, reprodukční, poslechem hudby a netečností k hudbě. Nejpůsobivější složkou hudební výchovy, která rozvíjí hudebnost, je podle Lýska zpěv, dále hra na hudební nástroj, hudební nauka a poslech hudby.²⁸

L. Daniel rozkládá hudebnost na její složky a ty jednotlivě zkoumá. Hudebnost dělí na hudební schopnosti a získané dovednosti jako např. hra na nástroj, zpěv, intonace. Pro určování hudebnosti jsou pro Daniela důležité i vědomosti z oboru hudby, které přivádí žáka k zájmu o ni. Poslední složkou je prostředí, v němž žák vyrůstá, jež dokresluje obraz jeho hudebnosti. Uvádí, že jednotlivé složky nelze mezi sebou porovnávat a nikterak hodnotit. Nejzávažnější složkou jsou hudební schopnosti, které je však třeba zkoumat a měřit v delším časovém úseku při přibližně stejné kvalitě hudebních činností. K objektivnímu vyhodnocení dochází po srovnání výsledků zkoumání. Z praxe a vědeckých výzkumů se ukazuje, že lidé, kteří by byli zcela nehudební, nejsou. Úkolem školy by tedy mělo být rozvíjet hudebnost u všech žáků.²⁹

Sedlák z názorů mnoha hudebních psychologů vytvořil různé závěry. Ve vztahu člověka k hudbě by se měly odlišovat dva základní pojmy - hudebnost a hudební nadání. Hudební nadání by mělo být chápáno jako svérázné spojení hudebních schopností s výrazným podílem dědičných a vrozených dispozic, které umožňují hudební projevy a činnosti na vysoké až profesionální úrovni. I hudební nadání podléhá učení a výchově, které jsou však již specializované na odborných středních a vysokých školách a vedou k přípravě profesionálních hudebníků. Hudebně pedagogická zkušenost potvrzuje, že hudební nadání se projevuje obvykle už v raném věku. Hudebně nadané děti vyhledávají hudbu, jsou vytrvalé v učení, v němž dosahují brzy mimořádných výsledků.³⁰

Hudebnost je chápána jako integrace hudebních schopností umožňujících hudební činnost a základní vztahy člověka k hudbě. Jejím základním rysem je emociální a sluchová citlivost k hudbě. Hudebnost předpokládáme u všech tělesně a duševně normálních

---

²⁸ LÝSEK, F. *Hudebnost a zpěvnost mládeže ve světle výzkumů*. Praha: SPN, 1956. s. 118.

²⁹ DANIEL, L. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1984. s. 17 - 18.

³⁰ SEDLÁK, F., SIEBER R. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 34 - 37.

jedinců. Protože v ní nevystupují výrazně dědičné faktory, je v jejím rozvoji rozhodující kvalita výchovného působení. Hudebnost se mění spolu s historickým vývojem hudby i se změnou hudebně výrazových prostředků.³¹

2.2 Specifika hudebnosti na 1. stupni ZŠ

V kvalitě hudebnosti na základních školách byly vždy značné rozdíly. Ze Sedlákovy publikace z roku 1988 vyplývá, že se v pedagogické praxi stále mluvilo o nehudebnosti dětí, přičemž za „nehudební“ se považoval žák, který zpívá intonačně nečistě. Metodickou chybou bylo chápání hudebnosti jen jako pěvecko-reprodukčního projevu, dál se již nezjišťoval vztah dítěte k hudbě, reakce na hudbu a potřeba a touha ji provozovat. Za klíčové pro hudební vývoj dítěte se jevila kvalita učitelovy výchovné práce a individuální přístup k dítěti.³²

V dnešní době při rozvoji dětské hudebnosti dbáme na to, aby se značné rozdíly mezi dětmi vyrovnávaly účinnou výchovou a vhodnou motivací. Ve struktuře hudebnosti, která je u každého jednotlivce odlišná, se můžeme opírat o její tři složky:

- předpokladovou – jež zahrnuje soubor základních hudebních schopností, dovedností a znalostí, které jsou potřeba pro realizaci jednotlivých hudebních činností
- aktivační – zabývající se o motivaci dítěte pro hudební činnosti, hudební zájmy a postoje k hudbě
- sociální – v dnešní době složka na vzestupu, která zahrnuje vliv rodiny, vrstevníků, školní i mimoškolní činnosti a především působení masmédií³³

2.3 Hudebnost v rámcově vzdělávacím programu

Dnes je rozvoj hudebnosti nedílnou součástí učiva hudební výchovy, které je definováno v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Vzdělávací obor Hudební výchova je zařazen do vzdělávací oblasti Umění a kultura, jež přináší žákům umělecké poznání světa. Hudebnost je rozvíjena prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností. Díky těmto činnostem

---

³¹ Tamtéž, s. 34 - 37.

³² SEDLÁK, F. *Úvod do psychologie hudby I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 65.

³³ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum, 2013. s. 86 - 87.

může každý žák uplatnit svůj individuální hlasový potenciál, individuální instrumentální dovednosti a tvořivě interpretovat hudbu podle svého zájmu a zaměření.³⁴

Učivo je v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání rozděleno na první a druhý stupeň. Učivo pro 1. stupeň základního vzdělávání je definováno takto:

VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- pěvecký a mluvní projev – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu
- hudební rytmus – realizace písni ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu
- dvojhlas a vícehlas – prodleva, kánon, lidový dvojhlas apod.
- intonace, vokální improvizace – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně apod.), hudební hry (ozvěna, otázka – odpověď apod.)
- záznam vokální hudby – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně

INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- hra na hudební nástroje – reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí jednoduchých hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten, keyboardů apod.
- rytmizace, melodizace a stylizace, hudební improvizace – tvorba předeher, meziher a doher s využitím tónového materiálu písně, hudební doprovod (akcentace těžké doby v rytmickém doprovodu, ostinato, prodleva), hudební hry (ozvěna, otázka – odpověď), jednoduchá písňová forma (a – b)
- záznam instrumentální melodie – čtení a zápis rytmického schématu jednoduchého motivku či tématu instrumentální skladby, využití notačních programů

---

³⁴ Rámcový vzdělávací program (RVP ZV) [Kniha]. Praha: 2017. s. 82.

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- taktování, pohybový doprovod znějící hudby – dvoudobý, třídobý a čtyřdobý takt, taneční hry se zpěvem, jednoduché lidové tance
- pohybové vyjádření hudby a reakce na změny v proudu znějící hudby – pantomima a pohybová improvizace s využitím tanečních kroků
- orientace v prostoru – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- kvality tónů – délka, síla, barva, výška
- vztahy mezi tóny – souzvuk, akord
- hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem – rytmus, melodie, harmonie, barva, kontrast a gradace, pohyb melodie (melodie vzestupná a sestupná), zvukomalba, metrické, rytmické, dynamické, harmonické změny v hudebním proudu
- hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj
- hudební styly a žánry – hudba taneční, pochodová, ukolébavka apod.
- hudební formy – malá písňová forma, velká písňová forma, rondo, variace
- interpretace hudby – slovní vyjádření (jaká je to hudba a proč je taková)³⁵

---

³⁵ Tamtéž, s. 85.

3 TVOŘIVOST

„Tvořivost je velice složitý jev, v jehož teoretickém objasňování je stále mnoho otevřených otázek. Proto se v psychologické i pedagogické teorii setkáváme s řadou různých definic.“³⁶

3.1 Pojem

J. Hlavsa dokázal shromáždit padesát definic tvořivosti a klasifikoval je do pěti oblastí:

- definice zařazující tvořivost do soustavy intelektových operací a vymezují tak tvořivé myšlení
- definice vycházející z porozumění procesu a produktu
- definice, ve které tvořivost reprezentuje objevování progresivních produktů
- definice typu schopnost-činnost-produkt založené na schopnosti
- definice vycházející z osobnostního chápání
- interakční definice – zdůrazňující interakci subjektu s různými stránkami objektivní reality.³⁷

Každý člověk má jiné intelektové dovednosti a to podporuje míru tvořivého myšlení. Proces a produkt jsou důležitou součástí tvořivosti. Proces, který probíhá, vyústí v produkt za podpory tvořivého myšlení. Každé tvořivé myšlení je založeno na schopnostech jedince.³⁸

V. Smékal chápe tvořivost jako dispozici k činnosti v problémové situaci, která nemá řešení. Řešitel se pokouší identifikovat problém a hledá různé cesty řešení, jež systematicky zkouší nebo volí ten postup, který zhodnotil jako nejvhodnější pro daný problém.³⁹

Tvořivost je lidskou činností, která produkuje něco nového a lepšího. Podle L. S. Vygotského je tvořivost taková lidská činnost vytvářející něco nového bez ohledu na to,

---

³⁶ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. s. 146.

³⁷ HLAVSA, J. *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia, 1985. s. 45.

³⁸ Tamtéž, s. 45.

³⁹ SMÉKAL, V. *Tvořivost a škola In: Kolektiv: Tvořivost v práci učitele a žáka*. Brno: Paido, 1996. s. 8.

bude-li tento výtvar konkrétní realitou nebo významným výtvozem rozumu či citů, existujícím či projevujícím se pouze v jedinci.⁴⁰

C. W. Taylor považuje tvořivost za schopnost produkovat myšlenky, díl nebo výkony, které jsou nové a lepší než dosavadní. Tvořivost jako schopnost tvořit se pak projevuje v tvůrčí činnosti, jež je spojená navrhováním, vyvíjením a realizací řešení.⁴¹

Tvořivost může být vnímána jako proces záměrného působení na člověka, soubor vlastností rozvíjejících inspiraci, fantazii a intuici. P. Carter definuje kreativitu jako proces, který vede k nápadům, uměleckým formám, teoriím nebo produktům, které jsou nové a jedinečné.⁴²

Podle J. Čápa znamená tvořivost neboli kreativita soubor vlastností osobnosti umožňující tvůrčí činnost, přičemž za tvůrčí činnost vymezuje činnost, jejímž výsledkem je něco nového.⁴³

Tvořivost můžeme chápat jako duševní schopnost, která vychází z poznávacích i motivačních procesů. Velkou roli při rozvoji tvořivosti přisuzuje inspiraci, fantazii a intuici. Tvořivost se pak podle J. Sternberga projevuje nalézáním správných řešení, která jsou nová, nezvyklá a nečekaná.⁴⁴

3.2 Základní projevy pěvecké aktivity

„Každá hudební činnost specifickým způsobem přispívá k rozvoji hudebnosti dítěte, tj. k formování jeho hudebních schopností a dovedností.“⁴⁵

---

⁴⁰ BAKÁLÁŘ, E., ERASIM, P. *Kapitoly z psychologie tvořivosti I.* Plzeň: Dům techniky z ČSVTS, 1986. s. 52.

⁴¹ Tamtéž, s. 53.

⁴² CARTER, P. *Trénink paměti a kreativity.* Brno: Computer Press, 2003. s. 10.

⁴³ ČÁP, J. et. al. *Psychologie pro učitele.* Praha: SPN, 2007. s. 35.

⁴⁴ STERNBERG, R. J. *Kognitivní psychologie.* Praha: Portál, 2002. s. 45.

⁴⁵ VÁŇOVÁ, H. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. s. 7.

Základní projevy pěvecké aktivity se uskutečňují různými způsoby. Pěveckou nápodobou, zpěvem z představy, pěveckou tvořivostí, vokální intonací a tvořivou intonací.⁴⁶

Imitace

O imitaci neboli pěveckou nápodobu je považováno bezprostřední opakování zvukového podnětu. Jedná se o nejpoužívanější způsob pěvecké aktivity, jenž je cestou k získávání prvních hudebních zážitků dítěte. Je založena na mechanické paměti, kdy si jedinec utváří zásobník hudebních zkušeností.⁴⁷

Zpěv z představy

Zpěv z představy se opírá o již vzniklé hudební zkušenosti, které má jedinec uloženy ve své paměti. Tato činnost je reprodukcí dříve slyšených a zapamatovaných hudebních zkušeností.⁴⁸

Pěvecká tvořivost

Vyjádří-li dítě svůj vlastní nápad prostřednictvím zpěvu, jedná se o pěveckou tvořivost. V hudební výchově se jedná o improvizaci, kdy dítě tvoří a zároveň interpretuje své hudební nápady. Pokud zvládne na základě znalosti notopisu přepsat své nápady do not, lze hovořit o dětském komponování.⁴⁹

3.3 Intonace a vokální intonace

Intonace je pojmem mnohovýznamovým. V hudební pedagogice se vyskytují dva významy tohoto pojmu. Zaprvé je vnímána jako metoda nácviku písně, nebo jako proces rozvoje intonačních dovedností. Ty vznikají na základě osvojení konkrétní písně a bezprostředně poté jsou užity k dalšímu intonačnímu nácviku písní, které obsahují osvojené intonační problémy.⁵⁰

Díky znakům notového písma, které je jednotné na celém světě, můžeme zachytit jednotlivé tóny, krátké motivy i složité symfonie. K základům hudebního vzdělání patří

---

⁴⁶ Tamtéž, s. 6 - 7.

⁴⁷ Tamtéž, s. 6.

⁴⁸ Tamtéž, s. 6.

⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

⁵⁰ Tamtéž, s. 6.

chápaní notového písma i zpěv či instrumentalizace podle not. Čtení z not by však mělo být doplněno zvukovými představami, abychom si dokázali vybavit smysl obsahu. Toho můžeme docílit komplexním rozvojem hudebních schopností a dovedností. Prostředkem, který je pro formování těchto předpokladů nejúčinnější, je vokální intonace.⁵¹

Vokální intonace je provedení notového zápisu zvukovou podobou. Jde tedy o činnost, která je založena na výrazném zapojení myšlenkových operací a aktivní účasti sluchového, zrakového a motorického centra. Jde o systém promyšlených metodických kroků, jež jsou řazeny od nejjednodušších po složitější, přičemž každý krok může být uskutečněn na základě zvládnutí kroků předchozích.⁵²

3.4 Tvořivá intonace

Spojení intonačních a tvořivých aktivit vede k vzájemnému doplňování a ovlivňování při rozvoji hudebnosti. *„Při rozvíjení intonačních dovedností si žák aktivně osvojuje tóny určitého operačního prostoru, učí se je pojmenovat, zapsat v notách, intonačně čistě reprodukovat s uvědoměním si jejich výškových a tonálně funkčních vztahů. Tyto dovednosti pak zpětně využívá při sluchové analýze slyšené melodie, či při zápisu vlastní melodie, ať již pouze představované nebo zazpívané. Schopnost vědomé manipulace s hudebními představami, rozvíjená v intonačních činnostech, se promítá i do vlastního průběhu tvořivé aktivity.“*⁵³ Tento tvořivý princip řadíme k intonačním dovednostem, které rozvíjí dětskou hudebnost.⁵⁴

3.4.1 Realizace tvořivé intonace

Tvořivou intonací se ve svých publikacích zabývá také A. Tichá, která ji definuje jako *„hru s tóny v určitém tónovém prostoru, který vyvodíme ze známé písně.“*⁵⁵ Tónovým prostorem chápe jak jeden tón, který lze rytmicky obměňovat, tak dva i více tónů, mezi nimiž fungují tonální vztahy, ty jsou prožity prostřednictvím naučených písní a dále

---

⁵¹ KOLÁŘ, J., VÁŇOVÁ, H., DUZBABA, O. *Počátky tvořivé intonace diatonika dur I.* Praha: Karolinum, 1993. s. 1.

⁵² Tamtéž, s. 175.

⁵³ KOLÁŘ, J., VÁŇOVÁ, H., DUZBABA, O. *Počátky tvořivé intonace diatonika dur I.* Praha: Karolinum, 1993. s. 1.

⁵⁴ Tamtéž, s. 1.

⁵⁵ TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. s. 67.

fixovány jejich procvičováním. Jednotlivé tóny se mezi sebou různě kombinují, mění se jejich délka, pořadí, opakování, přičemž výsledkem těchto obměn by měla být ucelená melodie. První tvořivé pokusy jsou zpočátku pouze rytmickou variantou naučených melodicko-rytmických modelů. K melodické obměně dochází po aktivní práci s hudební představou výšky tónu a rozvinutém tonálním cítění.⁵⁶

K realizaci melodických obměn může pomoci pohyb ruky podle směru melodie nebo fonogestika, tedy odlišná gesta tvaru ruky, která znázorňují jednotlivé stupně v tónině (viz obrázek č. 1). Spojením pohybu ruky a fonogestiky dochází v mysli k vybavení tonální vztahů, které jsou následně zpívány na solmizační slabiky. S přibývajícimi zkušenostmi se posloupnost těchto kroků mění. Nejprve si člověk představí melodii, poté se melodie převede do fonogestiky a současně je zazpívána na solmizační slabiky.⁵⁷

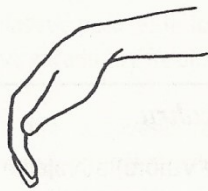

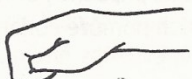
⁵⁶ Tamtéž, s. 67.

⁵⁷ Tamtéž, s. 67.

Fonogestika

Fonogestika je vyjádření tonálního vztahu tvarem ruky – odlišná gesta znázorňují jednotlivé stupně v tónině. Pro přehled uvádíme tabulku všech osmi stupňů.

V durové tónině:

1. stupeň do		pevně sevřená pěst (jistota, pevný bod, k němuž se vše vztahuje)
2. stupeň re		natažené prsty ruky směřují mírně vzhůru
3. stupeň mi		natažené prsty pravé ruky jsou vodorovně (klid)
4. stupeň fa		sevřená pěst, palec směřuje dolů (klesající citlivý tón)
5. stupeň so		otevřená ruka, dlaní vpřed, palec směřuje dolů (pět prstů – 5. stupeň)
6. stupeň la		zápěstí a spojené prsty vytvářejí oblouk, jako bránu
7. stupeň ti		sevřená pěst, palec směřuje nahoru (stoupající citlivý tón)
8. stupeň do		sevřená pěst – stejně jako při 1. stupni

⁵⁸ Tamtéž, s. 55-56.

Vazba intonace a sluchové analýzy

Při tvořivé intonaci se uplatňuje vazba intonace a sluchové analýzy, bez které bychom nebyli schopni kontrolovat intonační dovednosti. Sluchová analýza by měla probíhat současně s intonací v rámci osvojených tónových prostorů a probíraných intonačních postupů. Realizovat se může dvěma základními způsoby, které pracují s tvořivostí a intonací.⁵⁹

V prvním postupu dochází k tvořivosti rozvojem intonačních dovedností. Jednotlivé kroky jsou na sebe navázány tak, aby postup fungoval, nelze tedy žádný krok vynechat. Postup lze obměnit v tom, že k zapsané melodii se nejprve vyhledá text a následně se zvolí nejvhodnější rytmus. Výsledný útvar se rovněž zapíše v notopise.⁶⁰

Postup od intonačních dovedností k tvořivosti

- první orientování žáka ve vymezeném tónovém prostoru pomocí nápěvků
- tonálně výškové vztahy
- intonační dovednosti v daném tónovém prostoru
- zopakování používaných intonačních pojmů
- kontrola stávajících intonačních dovedností sluchovou analýzou
- vytváření různých melodických variant v tónovém prostoru s použitím zadaných intonačních prvků
- zapsání zvolené melodie a její intonace
- rytmizace melodie v lichém či sudém metru
- výběr nejvhodnější rytmické varianty a její zápis v notopise
- vyhledání vhodného textu.⁶¹

Druhý postup je založen přesně opačně. K intonačním dovednostem dochází prostřednictvím tvořivých postupů. Postup lze opět různě měnit, zejména jednotlivé kroky jsou pojaté velmi zešíroka a dávají prostor pro vlastní iniciativu.⁶²

---

⁵⁹ VÁŇOVÁ, H. *Pěvecká tvořivost na základní škole*. Praha: SPN, 1984. s. 76 - 77.

⁶⁰ Tamtéž, s. 76 - 77.

⁶¹ Tamtéž, s. 76 - 77.

⁶² Tamtéž, s. 76 - 77.

Postup od tvořivých projevů k intonačním dovednostem

- motivování dítěte, získání zájmu o tvořivou činnost
- slovní vyjádření na dané téma
- tvorba textu nebo využití textu připraveného
- zrytmizování textu
- zápis předchozích kroků
- vyčlenění tónového prostoru pro melodizaci
- melodizace textu – různé nápady
- výběr melodické varianty
- zpěv a sluchová analýza
- následný zápis stupňů v číslech stupňů či solmizačních slabikách, případně v notopise
- zpětná intonace zápisu jako kontrola jeho správnosti.⁶³

„Vrcholem tvořivé práce v této oblasti je tedy vznik prvních písní, jejichž rytmicko melodický „polotovar“ dítě pak v následných etapách dotváří z hlediska výrazu, vícehlasých úprav, instrumentálních doprovodů, předeher, meziher a doher, pohybových projevů apod. Jistá elementárnost je jen projevem pedagogické dimenze. Podstatné je, že integrace intonačních a tvořivých činností umožňuje dítěti pronikat svými silami do podstaty hudby a zažít pocit jejího skutečného tvůrce.“⁶⁴

3.4.2 Základní principy tvořivé intonace

Úspěchy tvořivé intonace závisí na dodržování zásad rozvoje intonačních dovedností. Níže uvedené principy tvořivé intonace jsou shrnutím prvků z různých intonačních metod. Zásady tvořivé intonace:

1. Rozvíjení intonačních dovedností žáků základní školy probíhá výhradně na principech tonálních metod vyžadujících a rozvíjejících tonální citění.
2. Operační tónové prostory a intonační pojmy jsou vyvozeny z konkrétních hudebních zkušeností.

---

⁶³ Tamtéž, s. 76 - 77.

⁶⁴ Tamtéž, s. 76 - 77.

3. Prostřednictvím známých písní si dítě procvičuje tonální a výškové vztahy, učí se notopis, solmizační slabiky a uvědomuje si čísla tonálních stupňů. Teprve po tomto procvičení může dojít k abstrakci tónových kvalit, jejich zobecnění, vytvoření intonačního pojmu a tedy i příslušné intonační dovednosti.

4. Analýza notového zápisu z hlediska tóniny a tonálních vztahů předchází intonaci z not.

5. Po uvedení tzv. tóninového klíče, tj. T5 příslušné tóniny, můžeme začít intonační cvičení.

6. Intonovaný tón je nejdříve představen v naší mysli, poté realizován hlasem, případně zkontrolován hrou na nástroj.

7. Jednotlivá cvičení provádíme zpočátku v pomalém tempu a bez rytmu.

8. Intonační dovednosti procvičujeme v různých tóninách. Tonální vztahy se při transpozici nemění.

9. Pro intonační čistotu a samotné vytváření představ tonálně výškových vztahů podkládáme intonovanou melodii harmonickými funkcemi.

10. V mollové diatonice je orientace umožněna na základě porovnání se stejnojmennou durovou stupnicí.

11. Opakem intonace je sluchová analýza, při které žák rozeznává, ukazuje či zapisuje osvojené tonálně výškové vztahy.

12. Rozvojem intonačních dovedností dochází rovněž k rozvoji dětské hudební tvořivosti. Tato vazba zaručuje dítěti nejenom dovednost vědomě využít příslušné tonálně výškové vazby, záměrně manipulovat s hudebními představami, ale též dovednost analyzovat vytvořený útvar a graficky ho zaznamenat. Vazba intonace a tvořivosti se uplatňuje nejenom v oblasti vokální, ale i v instrumentální, kde platí obdobné principy.⁶⁵

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 76 - 77.

3.4.3 Tónové operační prostory

Druhým bodem zásad rozvoje intonačních dovedností je vymezení intonačního prostoru, v němž se bude uskutečňovat intonační výcvik. K jeho vymezení poslouží intonační nápěvková metoda F. Lýska, která pracuje s hudebními zkušenostmi dětí, jež vycházejí z jejich přirozeného prostředí.⁶⁶

Celé písně, nebo jen jejich úryvky, které má dítě naučeno, se využívají k osvojování vybraného intonačního prostoru. Nápěvky znamenají začátky nebo celé písně, jejichž melodie je vystavěna z tónů osvojovaného intonačního prostoru, často obsahují stupnicové chody, které ještě více pomáhají k rozvoji intonačních dovedností.⁶⁷

K osvojování a rozšiřování intonačních prostorů můžeme využívat dvou možností. První možností je rozšířit intonační prostor od tóniky, tzn. od prvního stupně. První prostor je třítónový (1-2-3). Obsahuje jej např. píseň Vyletěl holoubek (první tři takty). Druhý prostor je čtyřtónový (1-2-3-4). V něm je to např. píseň Běžela ovečka. Pětítónový prostor (1-2-3-4-5) obsahuje např. píseň Sedí liška pod dubem. Šestítónový prostor (1-2-3-4-5-6) můžeme najít v písni Kočka leze dírou. Začátek písně Vyletěla holubička ze skály, nám zastupuje osmitónový prostor (1-2-3-4-5-6-7-8).⁶⁸

Druhou možností je rozšířit intonační prostor od dominanty, tzn. od pátého stupně. První vazbu (5-3), tedy pátý a třetí stupeň, obsahuje např. říkadlo Houpy, houpy. Druhá vazba (5-6-5-3) je obsažena např. v říkadle Zlatá brána. Vazbu pátého, třetího a prvního stupně obsahuje např. píseň V zahradě na hrušce. Vazba (5-6-5-3-2-1) je začátkem koledy Dej Bůh štěstí a vazbu (5-6-5-4-3-2-1) obsahuje např. píseň Prší, prší. Osmitónový prostor lze rozšířit jako v první možnosti písni Vyletěla holubička.⁶⁹

Intonační prostor můžeme vždy rozšířit o další prvek až po zvládnutí prostoru předešlého, ve kterém je dítě schopno intonovat, improvizovat analyzovat i zapisovat melodie. Vzniku těchto dovedností napomáhají intonační opory.⁷⁰

---

⁶⁶ LÝSEK, F. *Život s dětským zpěvem*. Ostrava: Profil, 1990. s. 33.

⁶⁷ LÝSEK, F. *Život s dětským zpěvem*. Ostrava: Profil, 1990. s. 33.

⁶⁸ VÁŇOVÁ, H. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. s. 14.

⁶⁹ Tamtéž, s. 14.

⁷⁰ Tamtéž, s. 14.

3.4.4 Intonační opory

Intonační opory jsou prostředky, které slouží k vybavování výškových a tonálních vztahů. Mnohé z nich zapojují vnímání pomocí více smyslů, kdy jsou využívány zrakové a sluchové analyzátory a motorické složky. V melodii zaujímá každý tón vztah výškový i tonální. Výškové vztahy určují, zda melodie klesá, stoupá, je stejná nebo lomená. Výška tónu je dána kmitočtem a tedy i přesným umístěním tónu v tónovém prostoru. Při transpozici se mění výška i název příslušného tónu. Tonální vztahy se na rozdíl od výškových při transpozici nemění. Jsou označovány číslem tonálního stupně v rozmezí jedné oktávy. Jednotlivé stupně lze vyjádřit pomocí základních či řadových číslovek nebo solmizačních slabik.⁷¹

Do intonačních opor řadíme nápěvkovou metodu vokální intonace Fr. Lýska, která se opírá o předchozí hudební zkušenosti a osvojené melodické vazby. Mezi opory patří opěrné písně z tonální písňové metody L. Daniela, který využívá začátky písní k volným nástupům. Intonační oporou je rovněž metoda opěrného trojzvuku B. Čenka, který pracuje s tónickým kvintakordem, jenž tvoří základní tonální kostru. Dále je oporou ukazování ruky v tónovém prostoru a fonogestika spojená s intonací na solmizační slabiky.⁷²

Zároveň s rozvojem intonačních dovedností je třeba, aby si žáci osvojovali intonační pojmy, bez nichž nelze pokračovat v intonačním výcviku. Z mnohých uveďme např. tónický kvintakord a jeho obměny, volné nástupy jednotlivých stupňů, opakované tóny aj.⁷³

3.5 Dětská hudební tvořivost

Dětskou hudební tvořivost lze považovat za „*elementární, samostatnou a vysoce motivovanou hudební činnost, která na základě předchozí hudební zkušenosti vytváří relativně novou a objektivně vyjádřenou hudební kvalitu, jejíž hodnota tkví především ve výchovném významu pro dítě.*“⁷⁴

---

⁷¹VÁŇOVÁ, H. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. s. 14.

⁷²Tamtéž, s. 14 - 17.

⁷³Tamtéž, s. 16 - 17.

⁷⁴VÁŇOVÁ, H. *Pěvecká tvořivost na základní škole*. Praha: SPN, 1984. s. 11.

3.5.1 Charakteristika dětské hudební tvořivosti

Základním charakterem dětského tvoření jsou tvořivé projevy dětí, které jsou realizovány jako jednoduché improvizace pěvecké, instrumentální i hudebně pohybové. Tvořivé výtvary dětí je třeba oceňovat za přínos pro ně samé, rozvoj jejich hudebnosti i kultivaci jejich osobnosti. Kreativita žáků se však může ubírat dvojím směrem:

- jako elementární dětská improvizace
- jako elementární dětské komponování⁷⁵

Rozdílem mezi těmito dvěma přístupy je samotný průběh obou hudebně tvořivých procesů. Improvizace je krátkodobý proces, jehož výsledky vznikají bez přípravy. Při improvizaci dochází k okamžitému a bezprostřednímu vyjádření hudebních nápadů. Komponování je oproti improvizaci časově náročnější proces, který je rozdělen do několika stádií.⁷⁶

Dalším znakem, jenž odlišuje tyto směry, je rozdílný výsledek. Výsledky improvizace jsou většinou velmi pomíjivé, pokud se improvizace očekává, lze ji díky moderní technice zvukově zachytit a následně zaznamenat do not. Výsledky komponování mají opačnou charakteristiku, jelikož cílem komponování je grafický záznam hudebních myšlenek a jejich následná zvuková realizace.⁷⁷

Psychologické výzkumy na konci dvacátého století vyvrátily názory, že hudební tvořivé činnosti jsou možné jen u dospělých jedinců. Potvrzují, že předpoklady pro hudební tvořivost má každé normálně vyvíjející se dítě, rozvoj tvořivosti urychluje hudební vývoj dětí a vede k lepšímu chápání a prožívání hudby.⁷⁸

---

⁷⁵ Tamtéž, s. 12 - 13.

⁷⁶ Tamtéž, s. 12 - 13.

⁷⁷ Tamtéž, s. 12 - 13.

⁷⁸ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 328.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký vliv má tvořivá intonace na rozvoj hudebnosti žáků. Výzkum byl realizován ve dvou čtvrtých třídách 1. stupně základní školy.

4.1 Metoda

Pro tuto diplomovou práci byla vybrána empirická metoda experimentu, která se jevila pro naplnění cíle diplomové práce jako nejvhodnější. Experiment byl realizován technikou paralelních skupin neboli experimentem srovnávacím, který pracuje současně se dvěma a více skupinami, přičemž jedna skupina je kontrolní a alespoň jedna skupina experimentální. Podstata této techniky spočívá v tom, že po úvodním měření vstupního stavu, v našem případě prověrce hudebnosti, je kontrolní třída vyučována klasickým způsobem výuky, a v třídě experimentální se využívá nových metodických principů, které jsou předmětem ověření. Tento proces realizace nových metodických postupů, jehož délka pro potřeby diplomových prací činí minimálně deset vyučovacích hodin, se též nazývá experimentální vyučování.⁷⁹

Před zahájením experimentálního vyučování proběhlo vstupní šetření kvality hudebnosti a seznámení s kolektivy obou tříd. Jelikož nemá naše hudební pedagogika standardizované testy hudebnosti, byla vytvořena vlastní prověrka hudebnosti (viz příloha č. 1), která zahrnovala úkoly zjišťující stav stupně rozvoje základních hudebních schopností. Tataž prověrka byla použita i jako retest pro zjištění efektivity experimentálních postupů a jejich porovnání s výchozím stavem.⁸⁰

4.2 Stanovené předpoklady

Výzkum byl prováděn na nižším stupni základní školy ve dvou čtvrtých třídách. Očekává se, že žáci splnili očekávané výstupy rámcově vzdělávacího programu pro ZŠ, první období. Hodiny hudební výchovy splňují očekávané výstupy Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Učivo je realizováno dle očekávaných výstupů, paní učitelky se v hodinách hudební výchovy opírají o učebnice Hudební výchovy z nakladatelství Nová škola.

---

⁷⁹ SKOPAL, J., VÁŇOVÁ, H. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Praha: Karolinum, 2007. s. 42 - 45.

⁸⁰ Tamtéž, s. 42 - 45.

Byly vytyčeny následující věcné hypotézy:

1. Úkoly hudební tvořivosti jsou realizovatelné v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy.
2. Žáci experimentální skupiny budou mít v jednotlivých úkolech retestu větší bodový zisk než žáci kontrolní skupiny.
3. U žáků z experimentální skupiny bude větší rozdíl mezi počáteční a závěrečnou prověrkou hudebnosti než u žáků kontrolní skupiny.

4.3 Ukázky lekcí tvořivé intonace

Lekce č. 1

V první lekci se budeme zabývat durovou stupnicí, její charakteristikou a zpěvem podle not. Žáci si vyrobí intonační pomůcku – intonační schody, která jim umožní lépe se orientovat v melodii. Tato pomůcka bude dále využita při tvořivé intonaci.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Durová stupnice a Intonační schody

Cíl: Správně intonuje první, druhý a třetí stupeň durové stupnice. Orientuje se v pomůcce pro intonaci.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pohybem ruky ukazuje pohyb melodie. Vyrábí intonační pomůcku.

Metody: Brainstorming,

Pomůcky: nůžky, papír, psací potřeby, notový sešit

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Brainstorming – zjištění povědomí o stupnicích 5 min
Dnes si zkusíme zazpívat durovou stupnici. Asi už jste ji někdy slyšeli a někteří hudebníci mezi vámi ji jistě dokáží zahrát na hudební nástroj, kterému se věnují. Dokážete říct, co to durová stupnice je a z čeho se skládá?
2. Uvedení základních pojmů 5 min
Jejímu počátečnímu tónu říkáme tónika. Od jakého tónu budeme začínat, si můžeme zvolit sami. Základní durovou stupnicí je stupnice C dur, jejímž počátečním tónem je tón c1.
3. Zpěv stupnice C dur. 5 min
Dobře poslouchajte, zahraji vám tón c1 na klavír. Nyní si celou stupnici C dur zazpíváme podle not. Již víme, jak zní nota c1, nyní budeme postupovat takto: Každý tón si nejprve představíme, poté zazpíváme a následovat bude kontrola pomocí klavíru. Jednotlivé tóny zpíváme na slabiku „jo“.
4. Následuje zápis stupnice C dur do not. 5 min
5. Vytvoření pomůcky 10 min
Pro lepší orientaci si nyní vytvoříme pomůcku – Intonační schody.

Pomocí intonačních schodů si děti dokáží názorně uvědomit výškové poměry zpívaných tónů, názvy a vztah solmizačních slabik. Na schodech děti ukazují pohyb melodie.
6. Rozšíření tónového prostoru 5 min
Rozšiřovat budeme intonační prostor od tóniky. Podle not jsme dokázali zazpívat durovou stupnici. Celá stupnice by pro nás představovala příliš velký prostor, proto se budeme věnovat třístupňové řadě mezi 1. – 3. stupněm. V C dur to budou tóny c1, d1, e1.

7. Píseň Vyletěl holoubek.

10 min

Postup od 1. k 3. stupni a zpět můžeme najít v začátku české lidové písně Vyletěl holoubek.

Zpívat budeme na solmizační slabiky – do, re, mi. Pokuste se najít tyto slabiky na intonačních schodech.

Pomocí klavíru udáme počáteční tón, zazpíváme postup do-re-mi-re-do. Intonační čistotu podpoříme harmonickým doprovodem. Jednotlivé stupně budeme mezi sebou různě varírovat, děti si tóny vždy nejprve představí, ukáží na intonačních schodech a poté zazpívají.

8. Závěrečná reflexe

5 min

Nyní již víme, co je durová stupnice, z čeho se skládá a jak vypadá. Do notového sešitu jsme si zapsali stupnici C dur. Seznámili jsme se s intonováním prvního, druhého a třetího stupně durové stupnice a vytvořili si intonační pomůcku – intonační schody. Na závěr jsme si zazpívali píseň Vyletěl holoubek, která má ve svém začátku procvičovaný tří tónový prostor.

Lekce č. 2

Druhá lekce bude navazovat na lekci předchozí. Zopakujeme si charakteristiku durové stupnice. Procvičíme intonaci prvních třech stupňů. Seznámíme se s fonogestikou.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Durová stupnice a fonogestika

Cíl: Správně intonuje první, druhý a třetí stupeň durové stupnice. Používá intonační pomůcku. Seznamuje se s fonogestikou.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonační pomůckou. Pomocí fonogestiky znázorňuje vztahy mezi tóny.

Metody: Brainstorming, Komunikační kruh,

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – shrnutí informací z předchozí lekce 5 min
V minulé lekci jsme si pověděli o tom, jak vypadá durová stupnice, co dále?
Napsali jsme stupnici C dur do not, vytvořili si intonační schody a zazpívali píseň Vyletěl holoubek, která obsahuje první tři stupně durové řady.
2. Zpěv písně Vyletěl holoubek 10 min
Zazpíváme si nyní píseň Vyletěl holoubek. Než si ji však zazpíváme, ukážeme si její začátek na intonačních schodech. Poté následuje zpěv s využitím intonačních schodů.
3. Seznámení s fonogestikou 10 min
Jednotlivé stupně jsou ve všech tóninách stejné, proto můžeme k jejich vyjádření využít solmizační slabiky. Vztahy mezi tóny můžeme znázornit i znaky rukou neboli fonogestikou. *Poté, co jsme zvládli zazpívat první tři stupně durové stupnice, můžeme se je naučit znázorňovat pomocí fonogestiky. První stupeň ukazujeme ve výši pasu, u druhého a třetího stupně polohu ruky postupně zvyšujeme. Znakem pro první stupeň je pevně sevřená pěst, u druhého stupně směřují natažené prsty směrem vzhůru, třetí stupeň znázorníme nataženými prsty ve vodorovné poloze.*
4. Zpěv s užitím fonogestiky 12 min
Zpíváme ve třístupňovém prostoru na solmizační slabiky, spolu s užitím fonogestiky. Pomocí klavíru udáváme počáteční tón.
5. Zpěv písně s užitím fonogestiky 5 min
Zazpíváme si nyní píseň Vyletěl holoubek. Nejprve si ji ukážeme na intonačních schodech a poté si začátek písně doplníme fonogestikou.

6. Závěrečná reflexe

3 min

Po druhé lekci již umíme správně intonovat první, druhý i třetí tón stupnice. Pomalu se začínáme orientovat v intonační pomůcce. Seznámili jsme se s fonogestikou a umíme znázornit první tři stupně.

Lekce č. 3

Ve třetí lekci rozšíříme intonační prostor o čtvrtý stupeň. Zopakujeme znázornění naučených tónů pomocí fonogestiky a seznámíme se se znakem čtvrtého stupně. Nově si zahrajeme hudební hru na ozvěnu.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Čtyřtónový intonační prostor a fonogestika

Cíl: Správně intonuje první, druhý, třetí a nově čtvrtý stupeň durové stupnice. Používá intonační pomůcku. Hraje hudební hry.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonační pomůckou. Pomocí fonogestiky znázorňuje vztahy mezi tóny. Hraje hudební hry.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min
V druhé lekci jsme si ukázali, jak můžeme znázornit vztahy mezi tóny pomocí znaků naší ruky. Pamatujete si na ně?
2. Rozšíření intonačního prostoru o čtvrtý stupeň 5 min
Dokážeme již správně intonovat, na intonačních schodech ukázat a pomocí fonogestiky znázornit první tři stupně durové stupnice. Čeká nás čtvrtý stupeň, jehož solmizační slabika je „fa“. Ve fonogestice vypadá znak pro čtvrtý stupeň tak, že je sevřená pěst a palec směřuje dolů.
3. Zpěv v čtyřtónovém intonačním prostoru 10 min
Provádíme různá intonační cvičení v čtyřtónovém prostoru. Jednotlivé stupně lze mezi sebou různě variovat. Jednotlivé tóny zpíváme na solmizační slabiky, používáme fonogestiku.
4. Zpěv písně Běžela ovečka. 10 min
Čtyřtónový prostor obsahuje píseň Běžela ovečka. Následuje zápis této písně do not a vybavení melodie. Poté si píseň ukážeme na intonačních schodech a zazpíváme nejprve na solmizační slabiky, poté na slova a na závěr přidáme i fonogestiku.
5. Hra na ozvěnu 10 min
Pro motivaci k intonační představivosti a vokální tvořivosti si zahrajeme hru „Na ozvěnu“. Tato hra patří k základním hrám zaměřených na nápodobu. Její podstata spočívá v následovné reprodukci hudebních modelů v co nejvěrnější podobě a posloupnosti. Zahrajeme si nyní hru na ozvěnu. Budeme se držet našeho osvojeného intonačního prostoru. Jeden z dvojice vymyslí úryvek složený ze čtyř tónů, který bude prezentovat pomocí fonogestiky a zpěvu na solmizační slabiky.

Nejprve hru hrajeme s celou třídou, aby žáci pochopili princip hry a zadaný úkol. Poté si žáci vytvoří dvojice, v nichž budou hru na ozvěnu realizovat.

6. Závěrečná reflexe

5 min

V kruhu můžeme dát šanci dvojicím, které chtějí předvést své ozvěny. Na závěr si zopakujeme fonogestické znaky pro první čtyři stupně a zazpíváme píseň Běžela ovečka.

Lekce č. 4

Ve čtvrté lekci rozšíříme intonační prostor o pátý stupeň. Zopakujeme si naučené písně, které nám slouží k pochopení a orientaci v intonačním prostoru.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Pětitónový intonační prostor a fonogestika

Cíl: Správně intonuje prvních pět stupňů durové stupnice. Používá intonační pomůcku. Hraje hudební hry. Zpívá lidové písně na základě osvojených intonačních postupů.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonační pomůckou. Pomocí fonogestiky znázorňuje vztahy mezi tóny. Hraje hudební hry.

Metody: Komunikační kruh, práce ve skupině

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – shrnutí informací z předchozí lekce 5 min
Co si vybavuje za činnosti z minulé lekce? Vzpomenete si na všechny znaky fonogestiky, se kterými jsme se seznámili? Teoretické zopakování naučených informací a popis získaných dovedností.
2. Hra na ozvěnu 10 min
Abychom si zopakovali jednotlivé znaky fonogestiky a vybavili si osvojené stupně, zahrajeme si hru na ozvěnu. Hra bude probíhat v osvojeném intonačním prostoru, tj. od prvního po čtvrtý stupeň. Každá ukázka bude zakončena tónikou. Pro zopakování naučených dovedností byla vybrána hra na ozvěnu, se kterou byli žáci seznámeni v předešlé lekci. Nově byla do hry zařazena podmínka ukončení melodie tónikou.
3. Zopakování naučených písní 10 min
Po hře na ozvěnu, jejímž aktivním účastníkem by měli být všichni žáci, si zopakujeme naučené písně, které doplníme o znaky fonogestiky. Žáky můžeme rozdělit do dvou skupin. Jedna skupina zpívá brumendem, tzn. bez slov, se zavřenými ústy, s použitím fonogestiky, druhá skupina zpívá text písně a ukazuje rukou její melodii na intonačních schodech.
4. Rozšíření o pátý stupeň 15 min
Po zopakování čtyřtónového intonačního prostoru můžeme přidat pátý stupeň. Pátý stupeň neboli dominantu je ve fonogestice značen otevřenou rukou, dlaň směřuje vpřed a palec směřuje dolů. Pro pátý stupeň je používána solmizační slabika „so“. Čtyřtónový prostor již máme osvojený, proto ho můžeme rozšířit o pátý stupeň, na který se zpívá slabika „so“. Tento prostor je obsažen v písni Sdí liška pod dubem, zkusíme ji zapsat do not a ukázat na intonačních schodech. Následně si celou píseň zazpíváme.
5. Závěrečná reflexe 5 min
Ve čtvrté lekci jsme dokázali intonační prostor rozšířit o pátý stupeň, tedy dominantu. Seznámili jsme se s písní Sdí liška pod dubem, která obsahuje postup od prvního k pátému stupni a zpět.

Lekce č. 5

Pátá lekce bude věnována opakování. Pětitónový intonační prostor bude procvičen zpěvem písní a hrou na ozvěnu. Nově se zapojí hra na zvonkohru.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Pětitónový intonační prostor, fonogestika, hra na zvonkohru.

Cíl: Správně intonuje první až pátý stupeň durové stupnice. Hraje na zvonkohru. Používá intonační pomůcku. Hraje hudební hry.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonační pomůckou. Pomocí fonogestiky znázorňuje vztahy mezi tóny. Hraje hudební hry. Hraje na zvonkohru.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka, zvonkohra

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – shrnutí informací z předchozí lekce 5 min
Dnešní lekce bude opakovací. Zahrajeme si opět hru na ozvěnu, zopakujeme naučené písně, ale také si vyzkoušíme něco nového. Pojdme si nyní vzpomenout na jednotlivé intonační stupně a postupně si je zazpívat.
Teoretické zopakování naučených informací a popis získaných dovedností.
2. Hra na ozvěnu 15 min
Abychom si zopakovali jednotlivé znaky fonogestiky a vybavili si osvojené stupně, zahrajeme si hru na ozvěnu. Novým úkolem je použít všech pět intonačně osvojených stupňů a melodii zakončit prvním, třetím, nebo pátým stupněm.
Hra na ozvěnu je pro žáky velmi motivační. Díky hře ve skupině dochází k častějšímu zpěvu žáků a osmělení introvertních jedinců.
3. Zopakování naučených písní 10 min
Díky předchozím lekcím máme intonačně osvojené tři písně. Tyto písně několikrát zopakujeme, budeme brát zřetel na správnou intonaci jednotlivých stupňů, fonogestiku a vyjádření melodie prostřednictvím intonačních schodů. *Ve skupinách, ve kterých jste hráli hru na ozvěnu, zkusíte zazpívat naučené písně, pro vyjádření jednotlivých stupňů použijte fonogestiku nebo intonační schody.*
4. Hra na zvonkohru 15 min
V předchozím bodě byly zopakovány osvojené písně. Nyní budou tyto písně zahrány na zvonkohru, aby si ještě lépe žáci uvědomili průběh melodie, její stoupání, klesání a opakování tónů. *V předchozím bodě jste prokázali, že zvládáte zazpívat a fonogestikou či pomocí intonačních schodů vyjádřit všechny osvojené písně. Nyní vás proto čeká hra na zvonkohru. Nejprve si poslechněte, jak zní první píseň „Vyletěl holoubek“.* Po zazpívání první písně budou mít žáci k dispozici zvonkohru a nyní si budou moci tóny, které zpívají, spojit s konkrétní prostorovou představou.

Lekce č. 6

V šesté lekci upevníme intonaci prvních pěti stupňů. Zopakujeme naučené písně a zařazena bude nová intonační pomůcka – vzorec tónického kvintakordu „AMW“.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Durový tónický kvintakord a jeho melodické obměny

Cíl: Správně intonuje v pětitónovém prostoru durové stupnice. Používá intonační pomůcky.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonačními pomůckami.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka, zvonkohra

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min
Vzpomenete si, co nového jsme zažili v minulé lekci? Na co jsme hráli?
Předchozí lekce byla obohacena o hru na zvonkohru, která bude součástí i této lekce.
2. Zopakování písní pětiténového intonačního prostoru 15 min
Písně zopakujeme zpěvem, fonogestikou i hrou na zvonkohru. Písně, které jsme se prozatím naučili intonovat, si zopakujeme tak, že budete rozděleni do tří skupin. První skupina bude zpívat píseň podle not, druhá skupina hraje melodii na zvonkohru a třetí skupina brumendem a fonogestikou celek dotvoří. Skupiny po zaznění písně vyměníme.
3. Seznámení s durovým kvintakordem 10 min
V pětistupňové řadě od 1. – 5. stupně durové stupnice vynecháme 2. a 4. stupeň. Vznikne nám tak melodický útvar, který nazýváme durový tónický kvintakord. Tvoří jej stupně hlavní, tedy první, třetí a pátý stupeň durové stupnice. Durovým kvintakordem získáme základní oporu pro intonaci volně nastupujících stupňů durové tóniny, proto jej nazýváme opěrným kvintakordem a první, třetí a pátý stupeň opěrnými tóny. V předešlém cvičení jsme zpívali písně v pětistupňovém intonačním prostoru, proto pro nás nebo obtížné intonovat pouze stupně tři. Vybereme první, třetí a pátý stupeň. Skupině těchto tří stupňů říkáme kvintakord. Zahraji vám ho nyní na klavír a na zvonkohru. Zkuste si vzpomenout, v jakých písních se melodické postupy kvintakordu objevují.
4. Seznámení s melodickými obměnami kvintakordu a vzorcem „AMW“ 15 min
Jak jsme si ukázali v předešlém cvičení, tónický kvintakord je složen z prvního, třetího a pátého stupně. Změnou pořadí tónů tónického kvintakordu můžeme vytvořit několik jeho obměn. K dispozici vám jsou zvonkohry, pokuste se na

všechny obměny přijít ve dvojici. Žáci pomocí zvonkohry přichází na melodické obměny tónického kvintakordu. Po jejich zaznění následuje jejich zápis do notových sešitů. Pro usnadnění zapamatování si všech obměn kvintakordu, nám bude sloužit vzorec „AMW“. Tvary jednotlivých písmen se shodují s grafickými obrysy sousedních dvojic obměn kvintakordu. Pojd'me si zkusit obměny zahrát a zaintonovat.

Lekce č. 7

V sedmé lekci rozšíříme intonační prostor o šestý stupeň. Zopakujeme naučené písně a zařazena bude hudební hra „otázka – odpověď“.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Šestitónový intonační prostor

Cíl: Správně intonuje v šestitónovém prostoru durové stupnice. Používá intonační pomůcky. Hraje hudební hry.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonačními pomůckami. Hraje hudební hry.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka, zvonkohra

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min
Vzpomenete si, co nového jsme zažili v minulé lekci? Na co jsme hráli, co nového jsme se naučili? Předchozí lekce byla obohacena o novou intonační pomůcku – vzorec tónického kvintakordu „AMW“.
2. Zopakování obměn tónického kvintakordu 10 min
Pro zopakování šesti obměn melodického kvintakordu nám poslouží vzorec „AMW“. Obměny zopakujeme zpěvem na jednotlivé solmizační slabiky, fonogestikou i hrou na zvonkohru. V minulé lekci jsme se naučili vzorec pro různé obměny tónického kvintakordu, pojďme si je zopakovat. Nejprve je zahrajme na zvonkohru, poté je budeme intonovat na solmizační slabiky ve spojení s fonogestikou.
3. Hra „otázka – odpověď“ 13 min
Hudební hra „otázka – odpověď“ je pro žáky silným motivačním prvkem. Žáci při ní kombinují známé rytmicko-melodické prvky a odpovídají na „hudební otázku“ učitele nebo spolužáka. Sami rovněž kladou „hudební otázky“ svým spolužákům. Při stavbě otázek a odpovědí je nutno řídit se jasnými pravidly, které můžeme různě obměňovat. Základním pravidlem je, že „hudební otázka“ končí na vedlejší stupeň, tj. druhý, čtvrtý, šestý, zřídka sedmý stupeň. Naopak „hudební odpověď“ by měla končit tónikou. Zahrajeme si nyní hru „otázka – odpověď“. Já – učitel, vám položím všem stejnou otázku. Vaším úkolem je vymyslet si na otázku odpověď. Vymyšlenou odpověď se pokuste zmelodizovat. Pohybujte se v pětitónovém prostoru a svou odpověď zakončete tónikou.
4. Rozšíření intonačního prostoru o šestý stupeň 15 min
Šestitónový intonační prostor obsahuje píseň Kočka leze dírou. Žákům ji můžeme dát hádat zahráním na zvonkohru. Tuto píseň si žáci zapíší do notových

sešitů a pokusí se vybavit její melodii pomocí intonačních schodů. Následovat bude zpěv písně na solmizační slabiky, poté na slova. *Zahraji vám na zvonkohru úryvek známé písně, pokuste se ji poznat. Nyní si zapíšeme píseň do not a následně si ji zazpíváme a zahrajeme na zvonkohru. Tato píseň rozšířila náš intonační prostor o šestý stupeň, jehož solmizační slabika je „la“. Ve fonogestice značí šestý stupeň bránu, spojené prsty a zápěstí tvoří oblouk.*

5. Závěrečná reflexe

2 min

Shrnutí naučených informací a získaných dovedností. *Dnes jsme si procvičili mnoho věcí a naučili se intonovat píseň Kočka leze dírou, která rozšířila náš osvojený intonační prostor o šestý stupeň.*

Lekce č. 8

Osmá lekce bude procvičovací. V předchozí lekci byl intonační prostor rozšířen o šestý stupeň a je třeba v tomto prostoru získat jistotu.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Upevňování šestitónového intonační prostoru

Cíl: Správně intonuje v šestitónovém prostoru durové stupnice. Používá intonační pomůcky. Intonuje obměny tónického kvintakordu.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Pracuje s intonačními pomůckami. Hraje hudební hry. Vyjádří své dojmy z uplynulé lekce.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici, práce ve skupině

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka, zvonkohra

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min
Vzpomenete si, co nového jsme zažili v minulé lekci? Na co jsme hráli, co nového jsme se naučili? Předchozí lekce byla obohacena o novou intonační pomůcku – vzorec tónického kvintakordu „AMW“.
2. Hra „otázka – odpověď“, procvičení obměn kvintakordu 15 min
S hrou „otázka – odpověď“ jsme se seznámili v minulé lekci. V této lekci může přijít na řadu tázající žák. Intonačním prostorem bude tónický kvintakord a jeho obměny. Hru hrajeme řetězovým způsobem. Žák, který odpovídá na učitelovu otázku, tvoří sám otázku a pokládá ji dalšímu žákovi. Téma otázek je třeba určit, jde nám především o procvičení intonace. *Zahrajeme si nyní hru „otázka – odpověď“. První otázku položí já – učitel, ten, kdo bude odpovídat, tvoří otázku pro dalšího žáka. Pohybujte se v prostoru tónického kvintakordu a jeho obměnách.*
3. Zopakování všech osvojených písní šestitónového intonačního prostoru 15 min
Písně, které jsme si osvojili, zazpíváme z not, doplníme fonogestikou a zahrajeme na zvonkohru. Zopakováním dochází k upevnění jednotlivých intonačních stupňů. V šestitónovém intonačním prostoru nalezneme spoustu lidových písní, pro jejich intonaci použijeme zpěvník. *Dokážeme intonovat již řadu písní, pojďme si je společně zazpívat a zahrát. Najdete další písně, které obsahují první až šestý stupeň durové stupnice?*
4. Závěrečná reflexe s tvorbou vlastní melodie 10 min
Pro závěrečnou reflexi využijeme vzorec „AMW“. Žákům dáme za úkol vytvořit dvoutaktovou, případně čtyřtaktovou melodii, která bude mít zřejmý začátek a konec. Melodii žáci intonují, případně hrají na zvonkohru. Svou melodii

se pokouší zapsat do not. Vzorec „AMW“ je nám již dobře známý. Nyní se pokusíte s jeho použitím vytvořit svou vlastní melodii. Ta musí mít jasný začátek a konec. Nejprve si odpovězte na otázku: Jak se ti dnes dařilo? Nyní se pokuste slova z odpovědi zmelodizovat podle vzorce „AMW“. Vyberte si jakoukoli obměnu tónického kvintakordu.

Lekce č. 9

V deváté lekci bude procvičen šestitónový intonační prostor. Nově zařadíme rytmicizaci textu.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Upevňování šestitónového intonačního prostoru, rytmicizace textu.

Cíl: Správně intonuje v šestitónovém prostoru durové stupnice. Používá intonační pomůcky. Vytváří rytmicizaci textu.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Rytmicizuje text. Vyjadřuje své dojmy. Uvědomuje si tonální vztahy mezi tóny. Zapiše do not vlastní melodii.

Metody: Komunikační kruh, práce ve dvojici,

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka, zvonkohra, ozvučná dřívka

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min
Zopakujeme s žáky hudební činnosti z minulé lekce. V minulé lekci jste procvičili intonaci tónického kvintakordu. Dále jste vytvářeli své vlastní texty a melodie na otázku: Jak se ti dnes dařilo?“
2. Hra „otázka – odpověď“, procvičení obměn kvintakordu 15 min
Hra „otázka – odpověď“ je nám již dobře známá. Pokuste se podle vzorce „AMW“ vytvořit dvoutaktovou odpověď na otázku: Co jsi měl dnes k snídani? Žáci tvoří logické celky, které zapisují do not a intonují.
3. Rytmizace textu 20 min
Dosavadní rytmičné možnosti byly omezeny probranou látkou na použití základních hodnot. Při rytimizaci textu jsme se dosud snažili respektovat shodu slovního a hudebního rytmu, kdy každá slabika odpovídala jedné notě, rytmičné hodnoty se řídily délkou slabik. Shodu slovního a hudebního rytmu je třeba porušovat, jelikož by vznikaly příliš obtížné rytmy. Budeme tvořit vlastní hudební stylizaci mluveného slova, kdy budeme brát v potaz přirozenou pulsaci textu. Vycházet budeme z elementárního říkadla Žába skáče po blátě. Jistě všichni znáte říkadlo Žába skáče po blátě. Pojd'me si ho společně říct. Dokázali jsme se v jeho reprodukci sjednotit, protože vnímáme stejně délku jednotlivých slabik. Zkuste nyní říkadlo nově zrytmizovat, k dispozici vám jsou ozvučná dřívka.
4. Zpěv písně Kočka leze dírou s využitím ozvučných dřívek 5 min
Na závěr lekce zopakujeme píseň Kočka leze dírou. Doprovázet ji budeme nejprve vytleskáváním pulsu základních taktových dob. Poté zahrajeme na ozvučná dřívka její rytmus.

Lekce č. 10

Desátá lekce je závěrečná. Žáci si v ní zopakují naučené písně v šestitónovém prostoru. Výstupem této závěrečné, desáté lekce bude zrytmizování a zmelodizování vlastního textu.

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Název: Rytmyzace a melodizace vlastního textu

Cíl: Správně intonuje v šestitónovém prostoru durové stupnice. Zrytmizuje a zmelodizuje vlastní text.

Ročník: čtvrtý

Časová dotace: 45 minut

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje výškové poměry zpívaných tónů. Jednotlivé tóny dokáže zapsat do not. Vlastnímu textu vymýšlí melodii a rytmus.

Metody: Komunikační kruh,

Pomůcky: psací potřeby, notový sešit, intonační pomůcka

Použitá literatura: TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

Poznámka: kurzívou je vyznačena přímá řeč učitele

Popis činností:

1. Komunikační kruh – zopakování učiva předchozí lekce 5 min

Zopakování činností minulé lekce, motivace pro tvorbu vlastní písně. *V poslední lekci vás čeká tvorba vlastní písně. V předchozích devíti lekcích jste dokázali zpívat podle not v šestitónovém intonačním prostoru, v němž se budete pohybovat i při tvorbě vlastních písní. Využívat můžete rovněž naučené obměny tónického kvintakordu. Pokuste se vytvořit alespoň osmitaktovou píseň, která bude mít melodii se zřejmým začátkem a koncem.*
2. Tvorba vlastních písní 25 min

Žáci mají za úkol vymyslet osmitaktovou píseň s vlastním textem. Pro urychlení tvorby textu můžeme zadat jeho téma, nebo slova, která má obsahovat. Žáci mohou začínat tvorbu dvěma způsoby. Někteří nejdříve vymyslí text, který zmelodizují a zrytmizují. Druhým způsobem je vymyšlení melodie, na jejímž základě je vymyšlen text a rytmus. *Vaším úkolem je vymyslet píseň, která bude obsahovat alespoň osm taktů. Jestli začnete vymýšlením textu, nebo melodie, je jen na vás. Své nápady zapisujte do not.*
3. Ukázky vytvořených písní 13 min

Po dokončení tvorby vlastní písně následuje její předvedení. Žáci by měli mít vymyšlený text na zadané téma. V notách zapsanou melodii a rytmus vymyšlené písně. *Dokončené písně i jen jejich úryvky se pokuste představit ostatním.*
4. Závěrečná reflexe 2 min

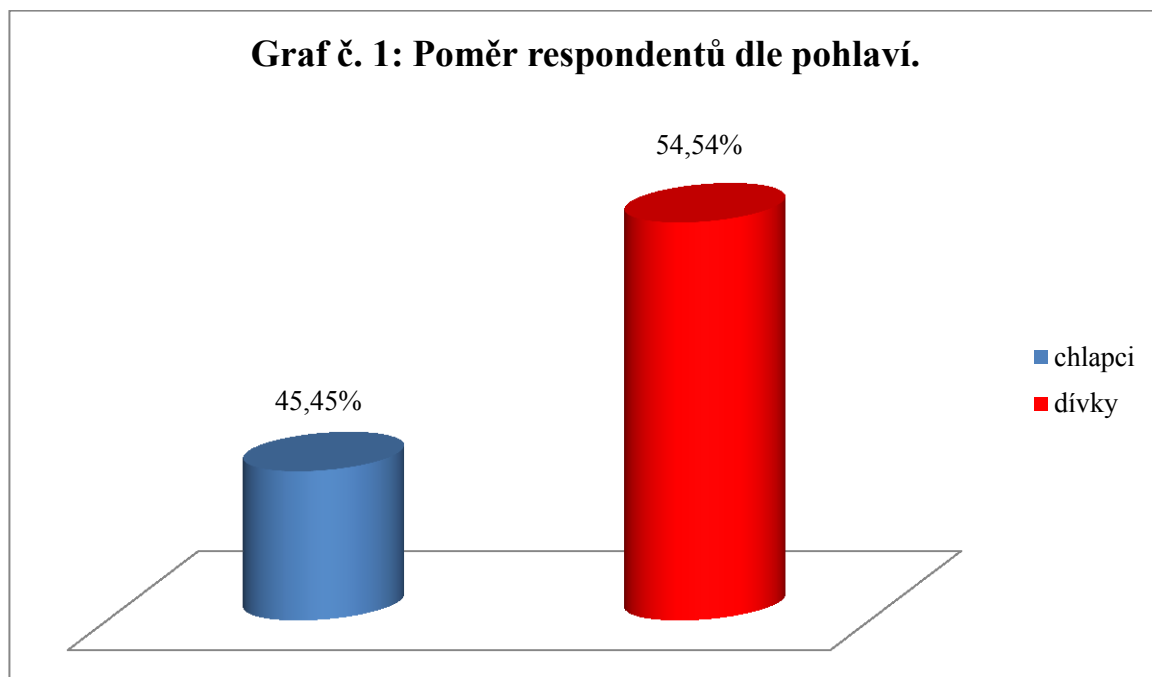
Na základě osvojeného intonačního prostoru jste dokázali vytvořit vlastní text, dodat mu melodii a rytmus. Všichni jste zvládli tvořivě intonovat. Vymyslet vlastní píseň, která bude mít jasnou melodii a text, je ukázkou velké míry tvořivosti.

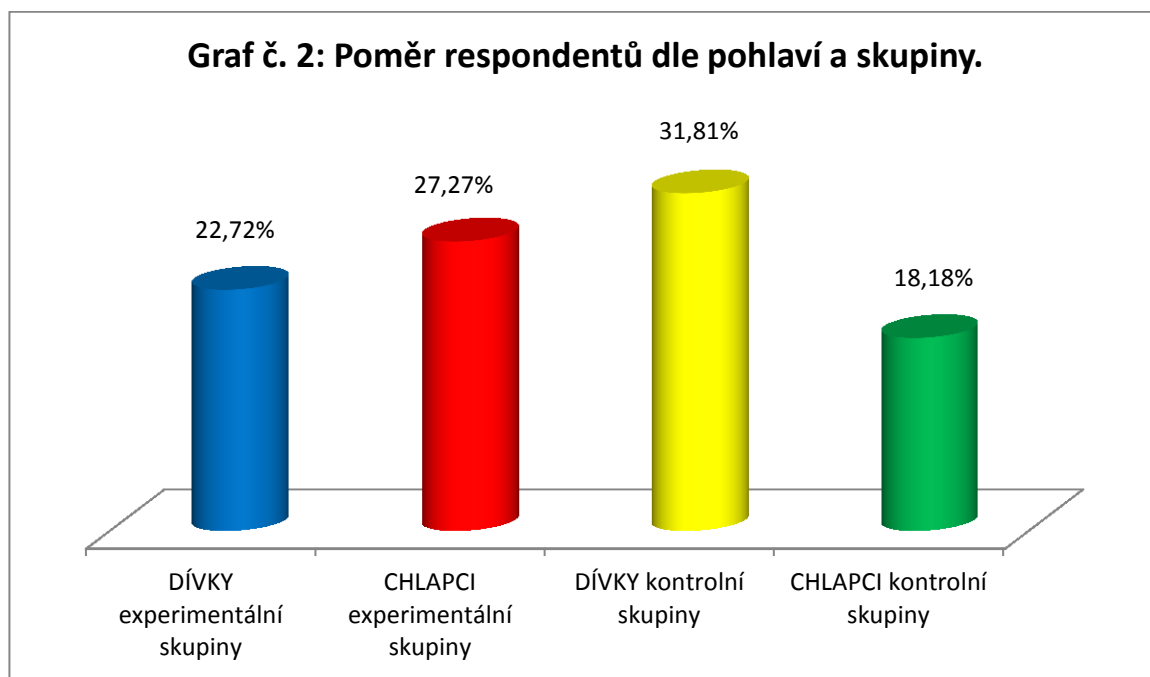
4.4 Interpretace výsledků kolektivní prověrky hudebnosti

Výzkum byl zahájen v lednu 2018, kdy proběhla kolektivní prověrka hudebnosti, ukončen byl v květnu 2018 výstupní prověrkou hudebnosti. Výzkum byl realizován ve dvou čtvrtých třídách základní školy v Praze. Celý výzkum byl rozdělen do tří etap.

První etapou byl pretest, tedy kolektivní prověrka hudebnosti, jejíž realizace a vyhodnocení proběhly v lednu 2018. Druhá etapa výzkumu, experimentální vyučování, byla realizována od února do května 2018. Experimentální vyučování bylo rozděleno do deseti lekcí. Lekce probíhaly jedenkrát týdně 45 minut. Třetí etapa, tedy retest, probíhala v květnu 2018 závěrečnou kolektivní prověrkou hudebnosti.

Celkový počet respondentů byl 44, z toho 20 chlapců a 24 dívek v poměru 45,45% ku 54,54%. V experimentální skupině i v kontrolní skupině byl shodný počet žáků, tj. 22, jejichž věk se pohyboval mezi 9 až 11 lety.

4.4.1 Výsledky kolektivní prověrky hudebnosti

HUDEBNÍ SLUCH

První kategorií kolektivní prověrky hudebnosti byl hudební sluch. Tato kategorie byla rozdělena do pěti úkolů. Za každý úkol mohl žák získat maximálně pět bodů.

Úkol č. 1: Výška tónů

V prvním úkolu se spolu utkali Pind'a s Bobíkem. Jejich úkolem bylo zpívat různé tóny. Zakroužkuj vždy toho, kdo zazpíval výš, začíná vždy Pind'a. Pozor, někdy to Bobík spletl a zazpíval stejný tón jako Pind'a, v tomto případě zakroužkuj oba.

Pomocí tohoto úkolu mělo být odhaleno, jak jsou žáci schopni vnímat výšku tónů. Žáci měli z dvojice po sobě hraných tónů zjistit, jaký tón byl vyšší. Tento úkol byl jako první v prověrce hudebnosti a u žáků byla znát nejistota a nesoustředění se. Ve výsledcích jsou velké rozdíly, které přisuzuji právě těmto druhotným vlivům. Za každou správnou odpověď byl přidělen žákovi jeden bod. Na základě vyhodnocení jednotlivých prověrek je uveden bodový průměr celé třídy. Při retestu se hudební ukázka oproti pretestu lišila.

PRETEST

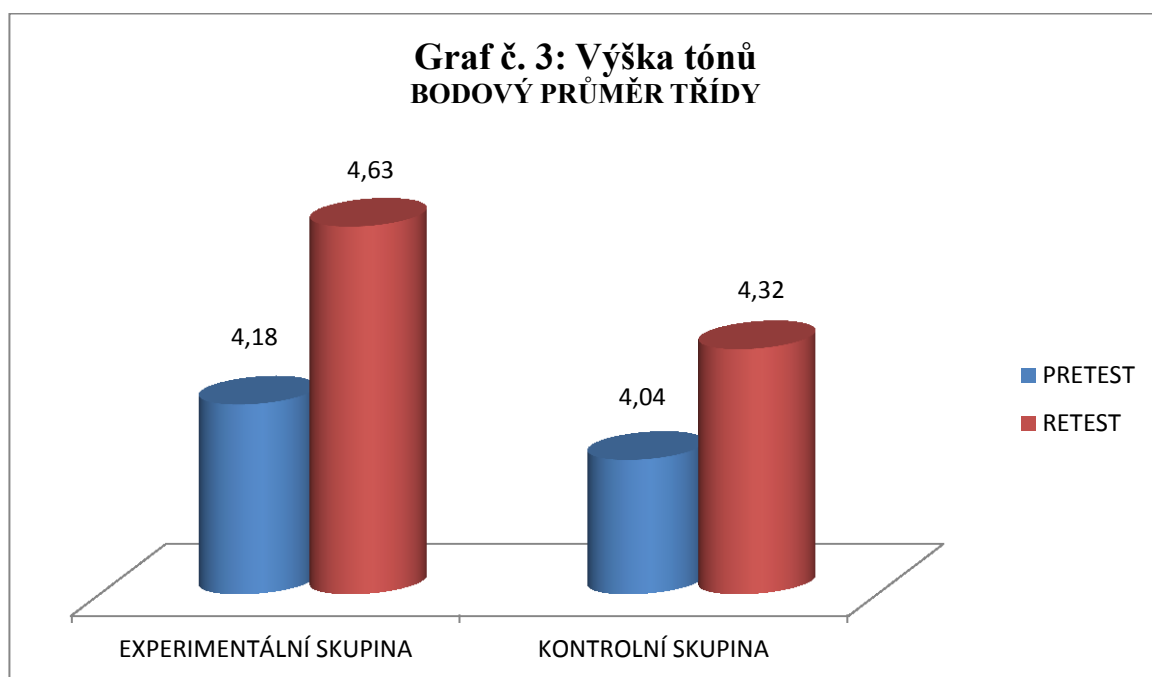
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Dle zahrané ukázky správně odpovědělo ve všech případech čtrnáct žáků. Jedna chybná odpověď se objevila u dvou žáků. Dva žáci zaznamenali tři správné odpovědi, jeden žák zaznamenal dvě správné odpovědi. Dva žáci zaznamenali pouze jednu správnou odpověď.

KONTROLNÍ SKUPINA: Dle zahrané ukázky správně odpovědělo ve všech případech dvanáct žáků. Jedna chybná odpověď se objevila u pěti žáků. Jeden žák zaznamenal tři správné odpovědi. Dva žáci zaznamenali dvě správné odpovědi. Pouze jeden správný výsledek byl zaznamenán u dvou žáků.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Největší počet žáků, tj. šestnáct, správně odpověděl ve všech případech. Jedna chybná odpověď se objevila u čtyř žáků. Dva žáci zaznamenali tři správné odpovědi. Méně jak tři správné odpovědi nebyly zaznamenány.

KONTROLNÍ SKUPINA: V kontrolní skupině byl také největší počet žáků, tj. čtrnáct, který odpověděl ve všech případech správně. Čtyři správné odpovědi se objevily u třech žáků. Tři žáci zaznamenali tři správné odpovědi a dva žáci odpověděli správně dvakrát.

Jak je z grafu zřejmé, posun oproti pretestu nastal u skupiny experimentální i kontrolní. U experimentální skupiny se jedná o zvýšení průměru o 0,45 bodů. U kontrolní skupiny se zvýšil bodový průměr o 0,28 bodů.

Úkol č. 2: Délka tónů

V druhém úkolu se mezi sebou utkali Myšpulín s Pind'ou. Soutěžili o to, kdo dovede zazpívat delší tón. Dobře poslouchej a rozhodni, kterému se to povedlo lépe, a zazpíval tedy delší tón. Pozor, někdy se také může stát, že zazpívali stejně dlouhé tóny, poté je zakroužkuj oba. Začínal opět Pind'a.

Pomocí tohoto úkolu mělo být odhaleno, jak jsou žáci schopni vnímat délku tónů. Žáci se opět rozhodovali mezi dvěma tóny, který z nich zněl déle. Za každou správnou odpověď byl přidělen žákovi jeden bod. Na základě vyhodnocení jednotlivých prověrek je uveden bodový průměr celé třídy. Při retestu se hudební ukázka oproti pretestu lišila.

PRETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi byly zaznamenány u čtyř žáků. Jedenkrát chybně odpovědělo deset žáků. Pět žáků odpovědělo správně třikrát. Po jednom žákovi byly zaznamenány odpovědi s jednou a dvěma správnými výsledky.

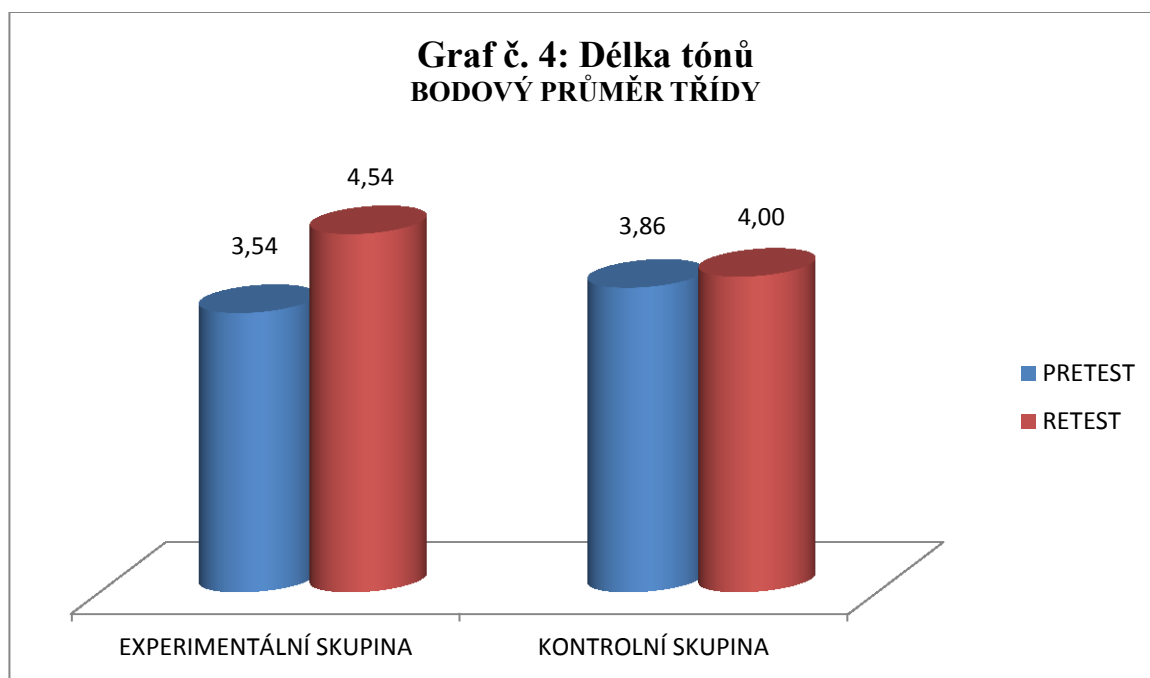
KONTROLNÍ SKUPINA: Ve všech případech správně odpovědělo šest žáků. Jedna chybná odpověď se objevila u osmi žáků. Sedm žáků zaznamenalo tři správné odpovědi. Jeden žák zaznamenal dvě správné odpovědi.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: V retestu byl zaznamenán velký nárůst všech správných odpovědí, tj. patnáct žáků odpovědělo bezchybně. Jedna chybná odpověď se objevila u čtyř žáků. Tři žáci zaznamenali tři správné odpovědi. Méně jak tři správné odpovědi nebyly zaznamenány.

KONTROLNÍ SKUPINA: V kontrolní skupině vzrostl počet bezchybně odpovídajících žáků na deset. Šest žáků odpovědělo správně čtyřikrát. Čtyři žáci zaznamenali tři správné odpovědi a jeden žák odpověděl správně dvakrát.

Z grafu můžeme vyčíst velký bodový nárůst u experimentální skupiny. Jedná se o vůbec největší bodový rozdíl v prověrce hudebnosti, kdy se bodový zisk skupiny zvýšil o celý bod.

Úkol č. 3: Barva tónů

Myšpulín dělal další ze svých pokusů a sestavil rádio, kde hrají všechny nástroje, které budou potřeba v super kapele. Nástroje se mu však pomíchaly a teď nemůže přijít na to, jaký právě hraje. Snad máš lepší uši než on a dokážeš nástroje poznat. Zakroužkuj vždy nástroj, který uslyšíš.

Žáci rozlišovali barvu tónů, kdy zazněla krátká melodie hrána vždy jedním nástrojem z nabídky. Nástroje byly v nabídce vždy tři a výrazně se lišily. Vybrány byly takové, které jsou žákům čtvrtého ročníku známé. Mezi žáky se však objevili taci, kteří některé nástroje poznali podle sluchu, ale neuměli je pojmenovat, což zapříčinilo ztrátu jejich bodů.

PRETEST

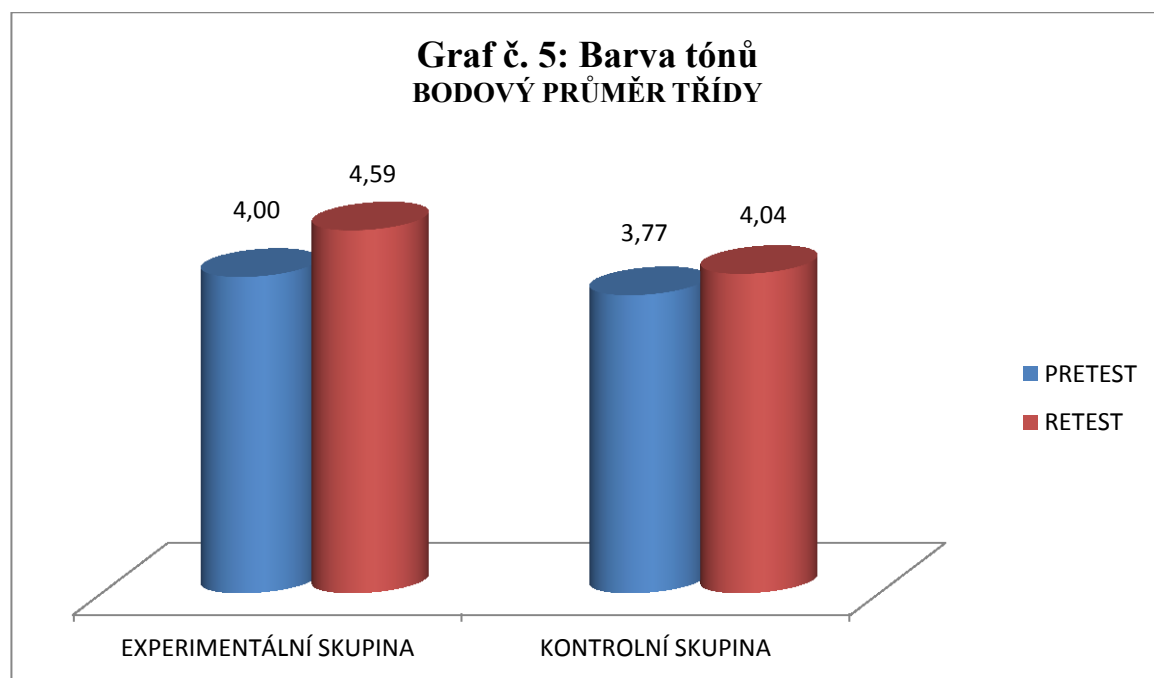
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Ve všech případech správně odpovědělo osm žáků. Dalších osm žáků se jedenkrát zmýlilo. Tři správné odpovědi zaznamenalo pět žáků. Jeden žák odpověděl pouze jednou správně.

KONTROLNÍ SKUPINA: V kontrolní skupině bylo sedm bezchybných odpovědí. Šest žáků se zmýlilo pouze jednou. Sedm žáků odpovědělo správně třikrát. Jeden žák odpověděl správně na dvě odpovědi a taktéž jeden žák odpověděl správně na jednu odpověď.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: V retestu jsme zaznamenali velký nárůst počtu správných odpovědí. Z osmi bezchybných prací se zvýšil počet na šestnáct. Tři žáci odpověděli správně na čtyři otázky. Tři žáci odpověděli třikrát správně. Méně jak tři správné odpovědi nebyly zaznamenány.

KONTROLNÍ SKUPINA: Bezchybných prací bylo v retestu celkem deset. Pět žáků dokázalo najít správné řešení u čtyř příkladů. Třikrát správně odpovědět zvládli také tři žáci. Dva žáci odpověděli správně na dvě otázky.

V grafu můžeme vidět bodový nárůst u experimentální i kontrolní skupiny. Poslechové činnosti, kterými se zabývaly v druhém pololetí čtvrté třídy obě skupiny, zanechaly v dětech pozitivní dopad.

Úkol č. 4: Síla

Bobík věděl, že dalším úkolem bude zazpívat co nejhlasitěji. Myslel si, že Fifinka má tenký hlásek, proto si jí vzal jako soupeřku. Zjisti, jestli má silnější hlas Fifinka, či Bobík. Každý zpíval krátkou melodii, zakroužkuj toho, který ji zazpíval hlasitěji. První zpívala Fifinka.

Čtvrtým úkolem byla síla, tedy dynamika. Krátké melodie byly hrány vždy dvakrát po sobě v různé síle. Střídaly se ukázky hrány *forte*, *fortissimo* s ukázkami, které byly hrány slaběji, *piano* nebo *mezzopiano*. Tento úkol byl pro děti nejsnadnější, obě skupiny dosáhly velmi dobrých výsledků již v pretestu.

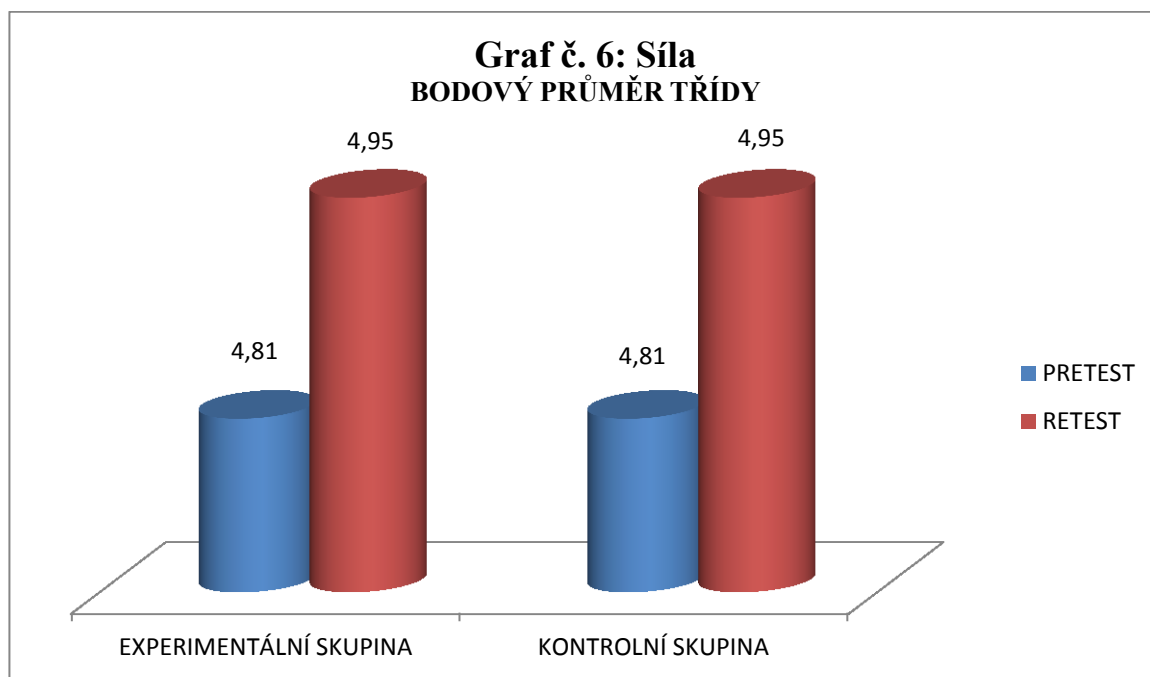
PRETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybných odpovědí bylo u tohoto úkolu devatenáct. Dva žáci se jednou zmýlili, jeden žák dosáhl tří správných odpovědí.

KONTROLNÍ SKUPINA: Osmnáct dětí dokázalo odpovědět bezchybně. Čtyři žáci se zmýlili pouze jednou.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA a KONTROLNÍ SKUPINA: V retestu získaly obě skupiny shodný počet bodů a četnost správných odpovědí byla také totožná. V obou skupinách bezchybně odpovědělo dvacet jedna žáků, jeden žák v každé skupině se jedenkrát zmýlil.

Z grafu můžeme vyčíst, že pro obě skupiny byl tento úkol snadný. Pozitivním faktem je i zlepšení žáků, kteří v pretestu nedosáhli plného počtu bodů.

Úkol č. 5: Orientace v tónovém prostoru

Fifinka si zpívala v kuchyni části písniček. Myšpulín se jí snažil napodobit, ale někdy zazpíval písničku trochu jinak. Poznáš, jestli Myšpulín zpíval výš, níž, nebo stejně jako Fifinka? Správnou odpověď zakroužkuj.

Poslední disciplínou z kategorie Hudební sluch, byla orientace v tónovém prostoru. Nejprve zazněla ukázka známé lidové písně a ihned po ní tentýž úryvek, který zněl výše, níže, nebo byl totožný. Tento úkol byl pro děti z celé kategorie hudebního sluchu nejobtížnější. Poprvé se objevily zcela chybné výsledky nebo jednotlivé odpovědi nebyly zaznamenané.

PRETEST

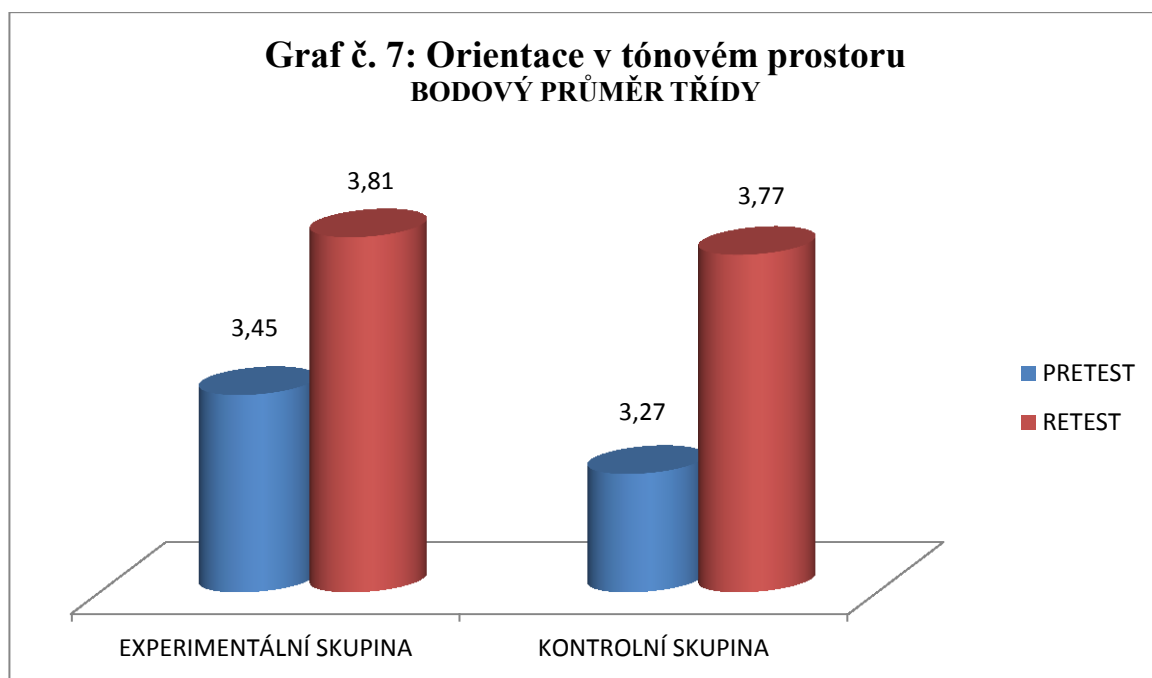
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné výsledky se objevily u pěti žáků. Sedm žáků se jedenkrát zmýlilo. Pět žáků odpovědělo třikrát správně. Čtyři žáci odpověděli dvakrát správně a jeden žák nedokázal odpovědět správně na žádnou otázku.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi měli čtyři žáci. Osm žáků dokázalo správně zodpovědět čtyři úkoly. Čtyři žáci zaznamenali tři správné odpovědi. Tři žáci dokázali správně odpovědět dvakrát. U dvou žáků byla jedna správná odpověď a jeden žák odpověděl chybně na všechny otázky.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u osmi žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo šest žáků. Čtyři žáci odpověděli správně třikrát a u čtyř žáků se objevily dvě správné odpovědi.

KONTROLNÍ SKUPINA: Šest žáků odpovědělo bezchybně. Sedm žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenalo sedm žáků. Dva žáci odpověděli správně dvakrát.

Jak ukazuje graf, zlepšení můžeme vidět u obou skupin. U experimentální skupiny jde o zlepšení o 0,36 bodů, body u kontrolní skupiny se oproti pretestu zvýšily o 0,5 bodu.

TONÁLNÍ CÍTĚNÍ

Druhou zkoumanou kategorií prověrky hudebnosti bylo tonální cítění. Zkoumalo se prostřednictvím dvou úkolů, které byly zaměřené na poznání falešného tónu v melodii

a rozpoznání ukončené a neukončené melodie. Za každý úkol mohl žák získat maximálně pět bodů.

Úkol č. 1: Falešný tón v melodii

Bobík si vypůjčil Myšpulínovo super rádio, kde jsou nahrány nejrůznější písničky. Chtěl si je zopakovat, proto si vždy písničku nejprve pustil a poté si ji zazpíval. Byl trochu nastydlý, proto občas zpíval falešně a neslyšel to. Pomoz mu najít falešný tón v písničce a na linku napiš, jaký tón v pořadí to byl.

Průvodní melodií byly dva takty písně „Vyletěla holubička,“ které v první ukázce zazněly podle originálu. V druhé ukázce byl vždy snížen, nebo zvýšen některý tón. Úkolem bylo poznat, jaký tón byl oproti originálu změněný, tedy falešný. Tento úkol byl pro žáky vcelku obtížný. Úryvky se musely hrát velmi pomalu, aby žáci stihli zachytit falešný tón a spočítat jeho pořadí.

PRETEST

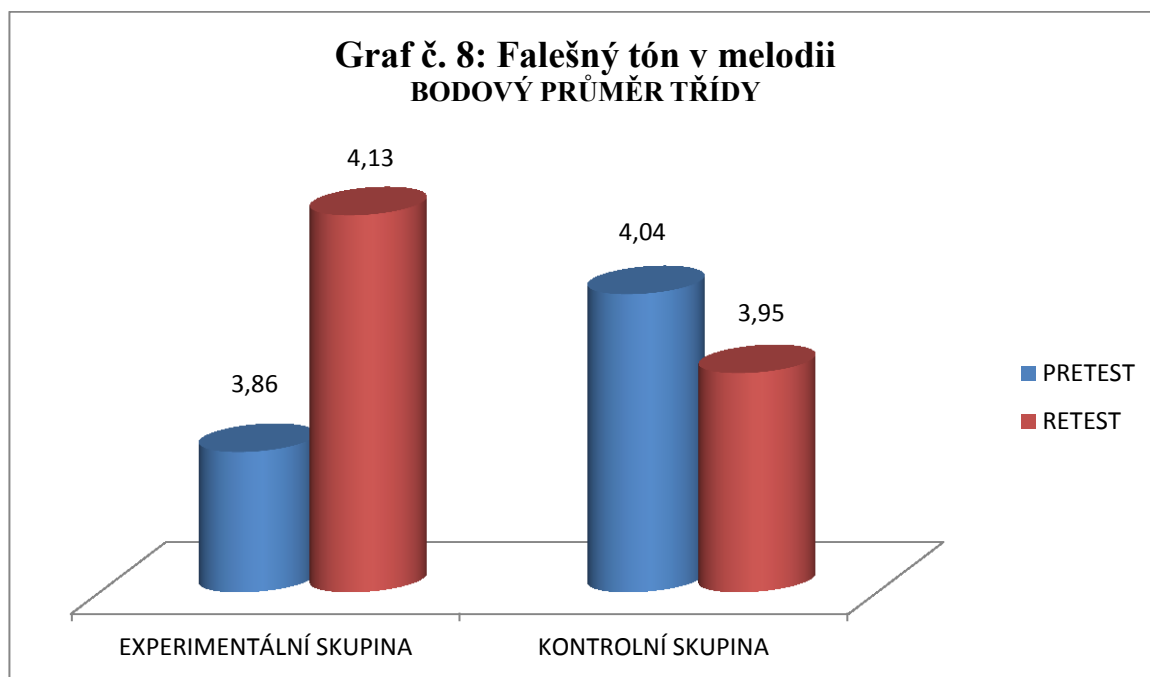
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybně dokázalo odpovědět deset žáků. Tři žáci odpověděli čtyřikrát správně. Pět žáků odpovědělo správně třikrát. Dvakrát správně dokázali odpovědět čtyři žáci.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo devět žáků. Sedm žáků dokázalo správně zodpovědět čtyři úkoly. Dva žáci zaznamenali tři správné odpovědi a čtyři žáci dokázali správně odpovědět dvakrát.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u jedenácti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo pět žáků. Čtyři žáci odpověděli správně třikrát a u dvou žáků se objevily dvě správné odpovědi.

KONTROLNÍ SKUPINA: Sedm žáků odpovědělo bezchybně. Devět žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenali čtyři žáci. Dva žáci odpověděli správně dvakrát.

Z grafu lze vyčíst, že experimentální skupina svůj bodový zisk za tento úkol dokázala zvýšit o 0,27 bodů. V kontrolní skupině došlo k mírnému snížení bodové zisku o 0,09 bodů.

Úkol č. 2: Poznávání ukončené a neukončené melodie

Myšpulín si při svém vynalézání rád brouká. Někdy se však tak soustředí na práci, že zapomene melodii písničky ukončit. Poznáš, kdy Myšpulín melodii dozpíval a kdy naopak potřebuje melodii dokončit? Správnou odpověď zakroužkuj.

Poznat ukončenou a neukončenou melodii bylo druhým bodem kategorie tonálního cítění. Melodie zazněla vždy dvakrát po sobě a úkolem žáků bylo poznat, zda je melodie ukončená či nikoli. V pretestu měli někteří žáci potíže s pochopením zadání, jelikož očekávali, že zazní celé, nebo neúplné jim známé lidové písně, nikoli jen krátké úryvky.

PRETEST

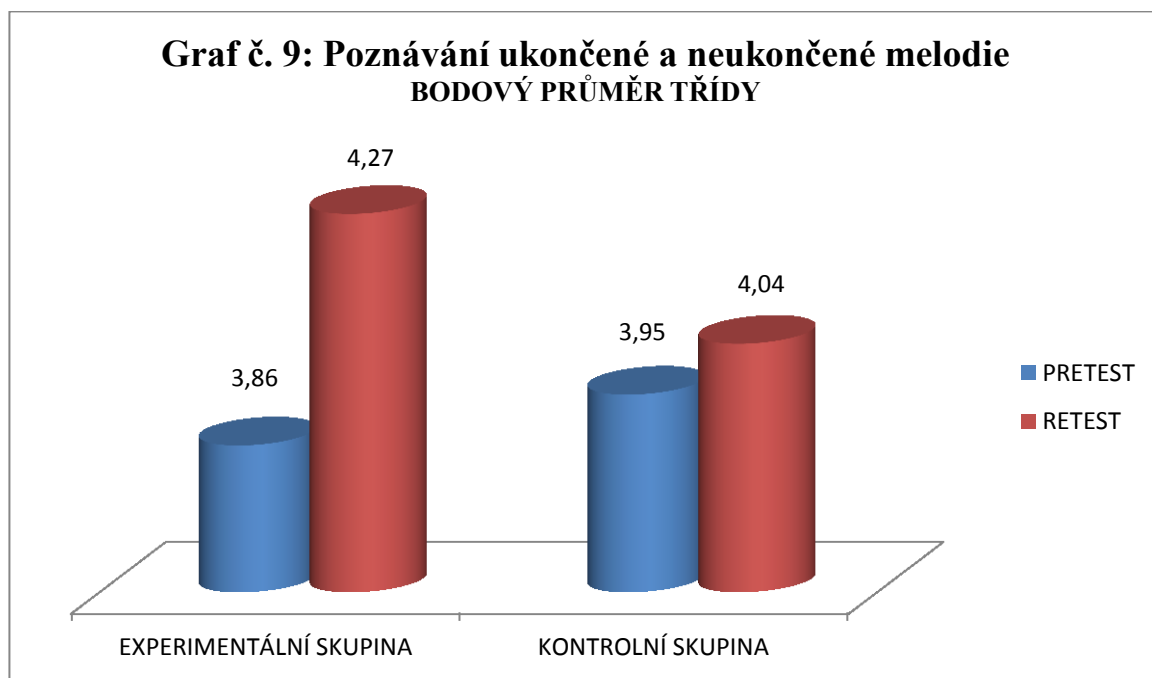
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Dle zahranych ukázek správně odpovědělo ve všech případech dvanáct žáků. Šest žáků zaznamenalo tři správné odpovědi, tři žáci zaznamenali dvě správné odpovědi. Jeden žák zaznamenal pouze jednu správnou odpověď.

KONTROLNÍ SKUPINA: Bezchybných odpovědí bylo v kontrolní skupině rovněž dvanáct. Jedna chybná odpověď se objevila u dvou žáků. Pět žáků zaznamenalo tři správné odpovědi. Jeden žák zaznamenal dvě správné odpovědi. Pouze jeden správný výsledek byl zaznamenán u dvou žáků.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: V retestu dokázalo bezchybně odpovědět třináct žáků. Čtyři žáci odpověděli správně na čtyři otázky. Tři žáci odpověděli správně třikrát a dva žáci odpověděli správně na dvě otázky.

KONTROLNÍ SKUPINA: V kontrolní skupině odpovědělo bezchybně dvanáct žáků stejně jako v pretestu. Čtyři žáci dokázali správně odpovědět na čtyři otázky. Dvěma žákům se podařilo správně odpovědět na tři otázky. Tři žáci zaznamenali dvě správné odpovědi a jeden žák dokázal správně odpovědět jednou.

V grafu se ukazuje, že kontrolní skupina získala v pretestu více bodů než skupina experimentální. Díky bodovému rozdílu mezi pretestem a retestem můžeme vidět značný posun u experimentální skupiny.

HARMONICKÉ CÍTĚNÍ

Třetí kategorie, která byla zkoumána prověrkou hudebnosti, bylo harmonické cítění. Zkoumalo se prostřednictvím tří úkolů, které byly zaměřené na rozpoznání počtu tónů v souzvuku, rozpoznání tónu z akordu a určování Dur/mollové melodie. Za každý úkol mohl žák získat maximálně pět bodů.

Úkol č. 1: Rozpoznání počtu tónů v souzvuku

Čtyřlístek si domů koupil nový klavír. Všichni čtyři z něj měli takovou radost, že na něj chtěli hned hrát. Rozpoznáš, jestli hrají všichni čtyři, nebo jen tři, dva, či jeden? Zakroužkuj správný počet klavíristů podle toho, kolik tónů uslyšíš. Vždy uslyšíš ukázkou dvakrát za sebou.

Prvním úkolem bylo rozpoznání počtu tónů v souzvuku. Jednotlivé ukázky byly hrány na klavír, přičemž souzvuk tónů byl hrán nerozložený. Tento úkol byl pro žáky celkem obtížný, přesto se již v pretestu objevili žáci, kteří dokázali poznat všechny tóny v souzvuku.

PRETEST

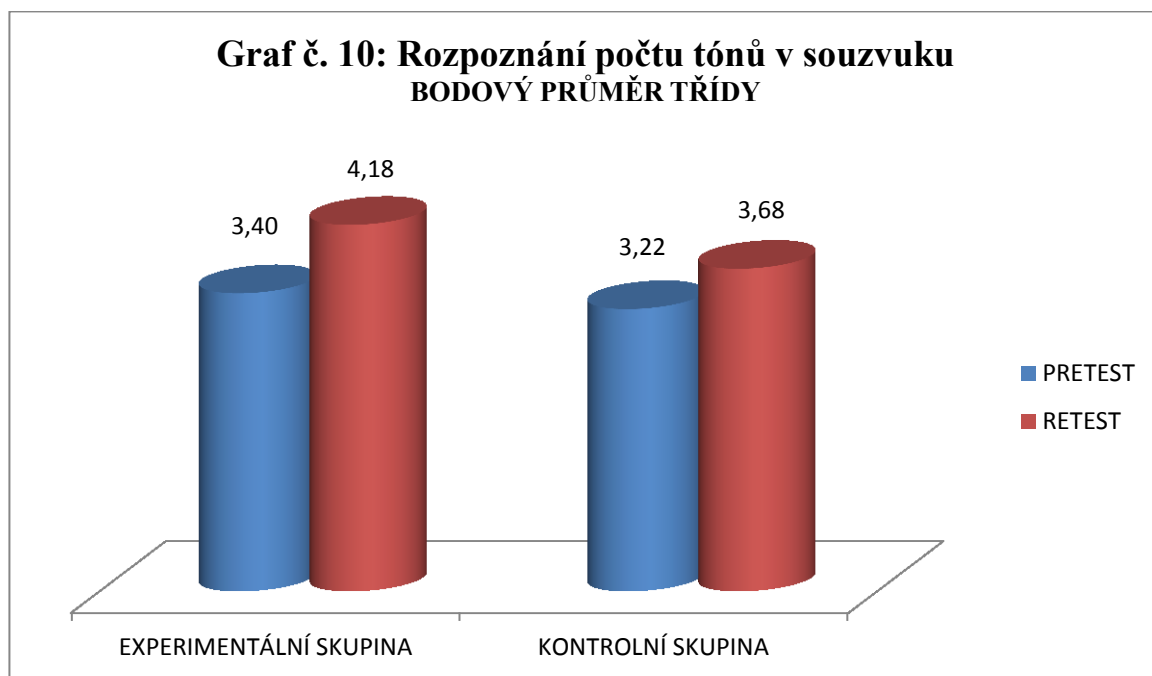
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybně dokázalo odpovědět šest žáků. Tři žáci odpověděli čtyřikrát správně. Osm žáků odpovědělo správně třikrát. Dvakrát správně dokázali odpovědět čtyři žáci. Jeden žák správně zodpověděl jednu otázku.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo pět žáků. Čtyři žáci dokázali správně zodpovědět čtyři úkoly. Šest žáků zaznamenalo tři správné odpovědi a pět žáků dokázalo správně odpovědět dvakrát. Dva žáci odpověděli bezchybně na jednu otázku.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u deseti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo sedm žáků. Čtyři žáci odpověděli správně třikrát a u jednoho žáka se objevily dvě správné odpovědi.

KONTROLNÍ SKUPINA: Šest žáků odpovědělo bezchybně. Sedm žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenalo pět žáků. Čtyři žáci odpověděli správně dvakrát.

Jak je z grafu zřejmé, rozpoznání počtu tónu v souzvuku bylo pro žáky obou skupin obtížné. Je potěšující, že obě skupiny dokázaly své výsledky oproti pretestu zlepšit.

Úkol č. 2: Rozpoznání tónů z akordu

Kluci se rozhodli naučit se zpívat akordy – Bobík zpíval vždy ten nejnižší tón, byl tedy jednička, Myšpulín prostřední, měl trojku a Pind’a nejvyšší s pětkou. Zkoušeli to u klavíru mnoho dní, dokud si nebyli jisti, že to perfektně zvládají. Poté se se svým uměním předvedli Fifince. Ta jim však jejich vystoupení ztížila. Kluci zazpívali akord a na koho Fifi ukázala, musel sám zopakovat svůj tón. Poznáš, koho Fifi vyvolala? Jestli ano, zakroužkuj ho.

Rozpoznání tónu z akordu, kdy byl zahrán durový akord a poté z něj první, třetí, nebo pátý stupeň, bylo dalším úkolem harmonického cítění. Žáci měli poznat, jaký tón z akordu po ukázce znovu zazněl. Nejúspěšnější byly body, kdy zazněla tónika. Naopak nejméně správných řešení bylo u tercie.

PRETEST

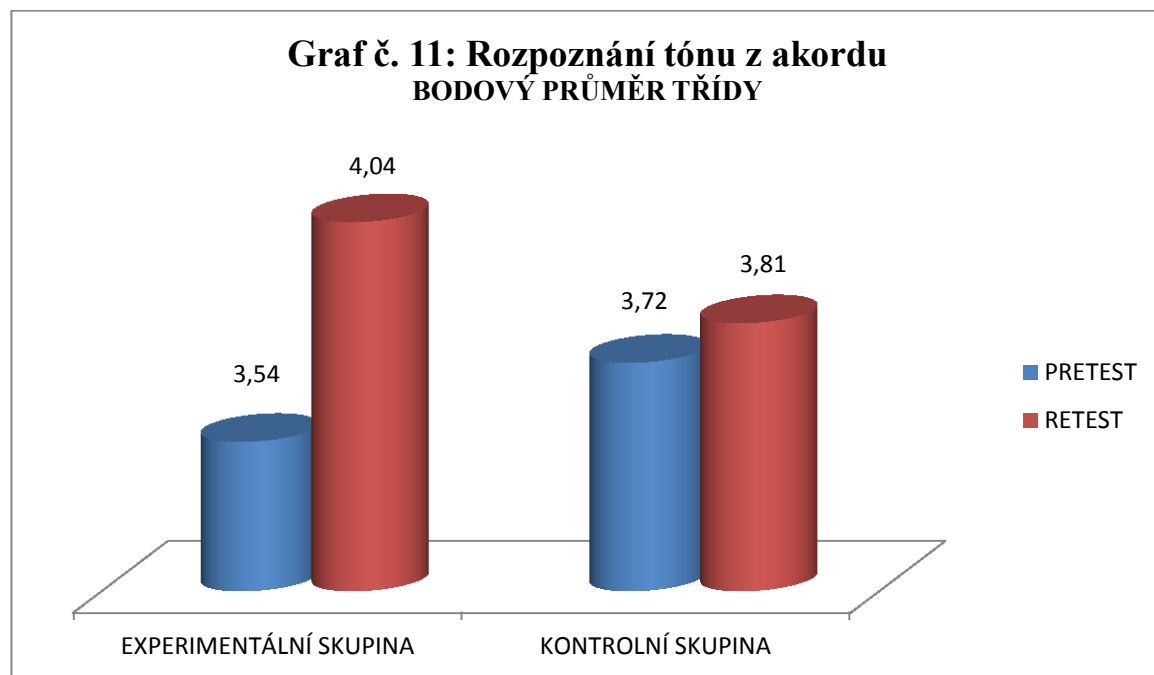
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné výsledky se objevily u čtyř žáků. Sedm žáků se jedenkrát zmýlilo. Osm žáků odpovědělo třikrát správně a tři žáci odpověděli dvakrát správně.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo pět žáků. Osm žáků dokázalo správně zodpovědět čtyři úkoly. Sedm žáků zaznamenalo tři správné odpovědi a dva žáci dokázali správně odpovědět dvakrát.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u deseti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo šest žáků a pět žáků odpovědělo správně třikrát.

KONTROLNÍ SKUPINA: Šest žáků odpovědělo bezchybně. Sedm žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenalo osm žáků. Jeden žák dokázal správně rozpoznat jeden tón z akordu.

Experimentální skupina byla v pretestu na pouhých 3,54 bodech. V retestu pak výkon skupiny vzrostl o 0,5 bodu. Určitý posun je vidět i u kontrolní skupiny, není však tak markantní jako u skupiny experimentální.

Úkol č. 3: Určení Dur/mollové melodie

Po zpěváckém zápolení se Čtyřlístek vydal na výlet k rybníku Blat'áku. Aby jim cesta rychleji ubíhala, zpíval si každý nějakou písničku a protože bylo brzy ráno, neměl každý dobrou náladu. Poznáš, jaká písnička je smutná, mollová a jaká veselá, tedy durová? Vybarvi u veselé písničky smajlíka, u smutné mračouna. Poslední písničku zpívali všichni společně.

Určování Dur/mollové melodie bylo pro žáky snadným úkolem. Ukázky byly známé lidové písně, u kterých neměli obtíže poznat, jestli je melodie durová, či mollová.

PRETEST

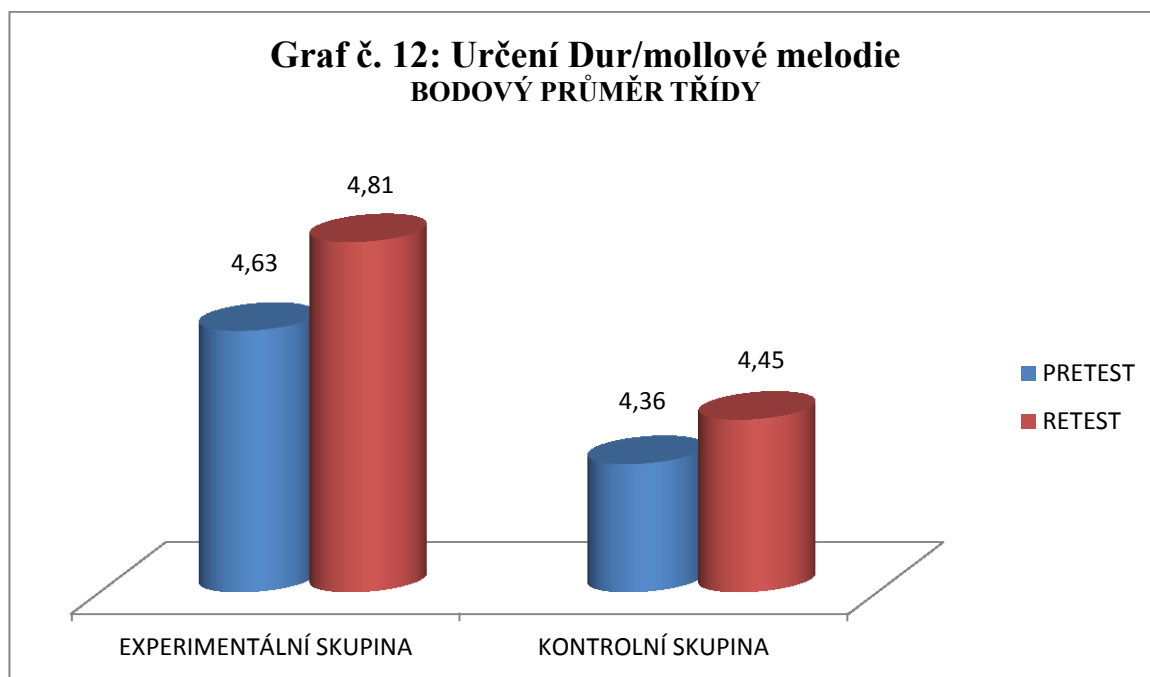
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybně dokázalo odpovědět patnáct žáků. Šest žáků odpovědělo čtyřikrát správně a jeden žák třikrát.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo dvanáct žáků. Osm žáků dokázalo správně zodpovědět čtyři úkoly a dva žáci zaznamenali tři správné odpovědi.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: V retestu se objevilo osmnáct bezchybných odpovědí. Čtyři správné odpovědi zaznamenali čtyři žáci.

KONTROLNÍ SKUPINA: Bezchybně odpovědělo čtrnáct žáků. Šest žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenali dva žáci.

Jak bylo napsáno výše, určování Dur/mollové melodie bylo pro žáky snadným úkolem, což je vidět i na bodovém průměru v grafu.

RYTMICKÉ CÍTĚNÍ

Čtvrtá kategorie, která byla v rámci kolektivní prověrky hudebnosti zkoumána, bylo rytmické cítění. Zkoumalo se prostřednictvím tří úkolů, kterými bylo poznání lidových písní podle rytmu, rozpoznání stejného rytmu a poznání 2/4 a 3/4 taktu. Poslední úkol byl rozšířen o bonus, ve kterém mohli žáci odpovědět na otázku „Víš, proč na některé písničky můžeme pochodovat, a na jiné ne?“ Za každý úkol mohli žáci získat maximálně pět bodů, za bonus jeden bod navíc.

Úkol č. 1: Poznání lidových písní podle rytmu

Čtyřlístek se cestou k Blatáku zastavil ve městě, v obchůdku s hudebními nástroji. Bobíkovi se nejvíce zalíbily bubny a ihned na ně začal hrát nějaký rytmus. Zkoušel hrát i různé písničky, dokážeš je poznat? Svůj typ napiš na řádek.

Nejprve se rytmické cítění ověřovalo pomocí známých lidových písní, jež byly hrány na bubínek. U tohoto úkolu byla možnost uznat více odpovědí za správné, jelikož mnoho písní má podobný rytmus.

PRETEST

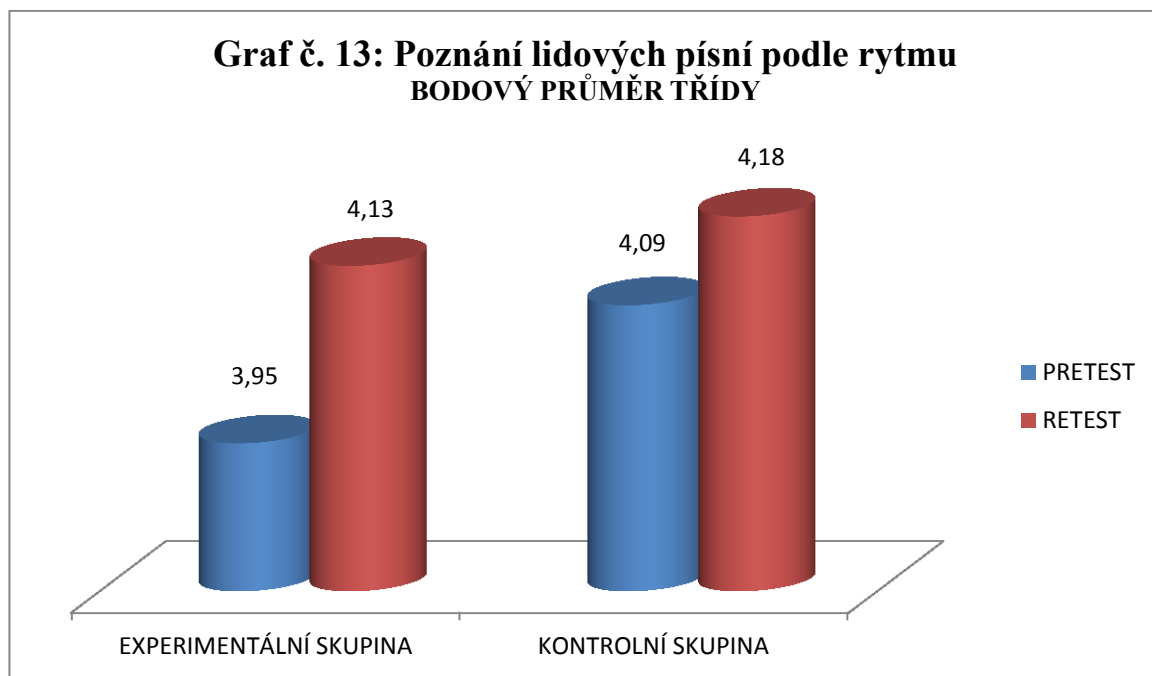
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Všechny rytmy dokázalo k lidovým písním přiřadit osm žáků. Čtyři rytmy správně přiřadilo sedm žáků. Čtyři žáci dokázali poznat tři rytmy a tři žáci dva rytmy. Jeden žák k rytmu přiřadil jednu správnou lidovou píseň.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny rytmy přiřadilo k lidovým písním devět žáků. Čtyři rytmy dokázalo správně přiřadit rovněž devět žáků. Jeden žák poznal tři rytmy a tři žáci k rytmu přiřadili dvě správné lidové písně.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Všechny rytmy k lidovým písním přiřadilo devět žáků. Čtyři rytmy dokázalo správně přiřadit rovněž devět žáků. Dva žáci poznali tři rytmy a další dva žáci dva rytmy.

KONTROLNÍ SKUPINA: V retestu všechny rytmy dokázalo k lidovým písním přiřadit deset žáků. Čtyři rytmy správně přiřadilo sedm žáků. Čtyři žáci poznali tři rytmy a jeden žák přiřadil k rytmu dvě správné lidové písně.

Přiřadit k rytmu lidovou píseň bylo pro žáky celkem náročné. Potřebovali dostatek času na zkoušení různých písní, které by rytmu odpovídaly.

Úkol č. 2: Rozpoznání stejného rytmu

Pind'a slyšel, jak Bobík na bubny válí, proto se šel za ním podívat. Bobík mu půjčil jednu paličku a začal bubnovat, Pind'a se to snažil po Bobíkovi přesně zopakovat. Dokážeš poznat, jestli se Pind'ovi dařilo přesně zopakovat to, co hrál Bobík? Udělej fajfku, jestliže se to Pind'ovi povedlo, když ne, udělej křížek.

Dalším úkolem, jenž ověřoval rytmické citění žáků, bylo rozpoznání stejného rytmu. Zazněly vždy dvě ukázky, které byly hrány na bubínek. Úkolem žáků bylo poznat, zdali se ukázky liší, nebo jsou stejné.

PRETEST

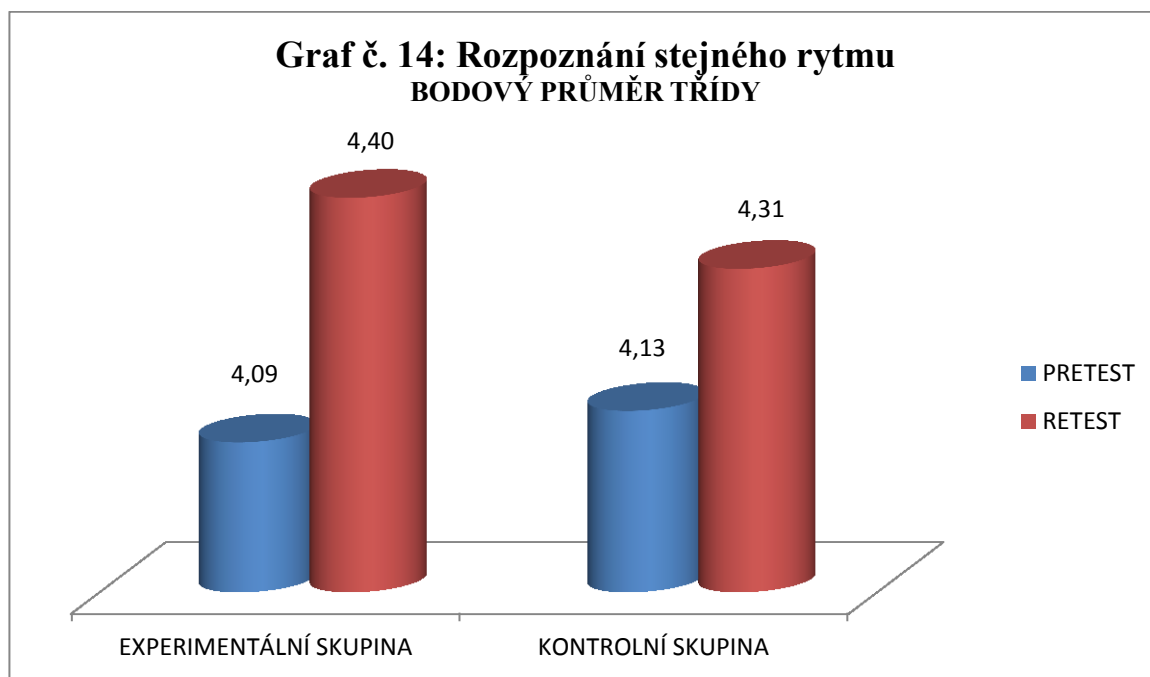
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné výsledky se objevily u devíti žáků. Sedm žáků se jedenkrát zmýlilo. Pět žáků odpovědělo třikrát správně a jeden žák dokázal odpovědět správně na dvě otázky.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo jedenáct žáků. Pět žáků dokázalo správně zodpovědět čtyři úkoly. Čtyři žáci zaznamenali tři správné odpovědi. U dvou žáků byly zaznamenány dvě správné odpovědi.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u třinácti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo pět žáků a čtyři žáci odpověděli správně třikrát.

KONTROLNÍ SKUPINA: Dvanáct žáků odpovědělo bezchybně. Šest žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenali tři žáci. Jeden žák odpověděl správně dvakrát.

Úkol č. 3: Poznání 2/4 a 3/4 taktu

Když dorazil Čtyřlístek k Blatáku, začali si kluci hrát na vojáky. Fifinka se také do hry chtěla zapojit, proto jim začala zpívat písničku: „Tluče bubeníček“ a kluci pochodovali. Poté Fifi zpívala další písničky, ale na některé klukům nešlo pochodovat, zlobili se, že by potřebovali ještě jednu nohu. Dokážeš poznat, na které písničky nejde pochodovat? Zakroužkuj ano, či ne. Nakonec napiš, proč na některé písničky pochodujeme a na některé to opravdu nejde.

Poslední rytmickou disciplínou bylo rozpoznání 2/4 a 3/4 taktu. Také tento bod zkoumání byl realizován pomocí lidových písní. Úkolem bylo poznat, zdali lze na píseň pochodovat, čili je hrána v sudém taktu, či nikoli a je tedy hrána v taktu lichém.

PRETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybně dokázalo poznat 2/4 a 3/4 takt devět žáků. Šest žáků odpovědělo čtyřikrát správně. Tři žáci se zmýlili dvakrát a čtyři žáci uvedli dvě správné odpovědi.

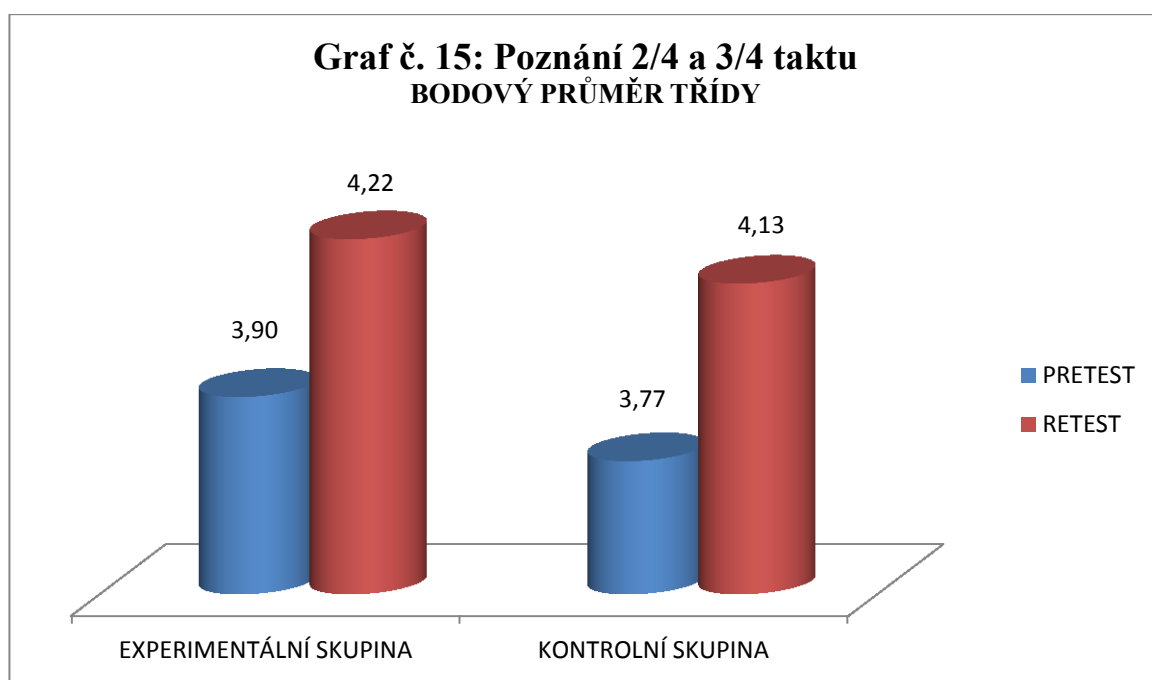

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny správné odpovědi mělo osm žáků. Sedm žáků dokázalo poznat sudý, či lichý ve čtyřech případech. Tři žáci zaznamenali tři správné odpovědi a dva žáci dokázali správně odpovědět dvakrát. Dva žáci odpověděli bezchybně na jednu otázku.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se v retestu objevily u jedenácti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo šest žáků. Čtyři žáci odpověděli správně třikrát a u jednoho žáka se objevily dvě správné odpovědi.

KONTROLNÍ SKUPINA: V retestu dokázalo 2/4 a 3/4 takt rozeznat deset žáků. Šest žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenalo pět žáků. Jeden žák dokázal správně odpovědět dvakrát.

Na rozpoznání 2/4 a 3/4 taktu byly využity lidové písně, které byly žákům dobře známy. Pro vyřešení úkolu potřebovali žáci dostatek času na vybavení písní.

Bonusovou otázkou: „Víš, proč na některé písničky můžeme pochodovat, a na jiné ne?“, dokázalo zodpovědět deset žáků.

Pro názornost jsou zde uvedeny příklady některých odpovědí, které byly považovány za správné. Citováno doslova:

„Některé písničky počítáme na dvě a jiné na tři, na ty, co počítáme na tři, nejde pochodovat.“

„Pochodovat můžeme jenom na ty, co jsou v sudém taktu, protože máme dvě nohy.“

„Na některý můžeme pochodovat a na ty co to nejde, můžeme tancovat valčík.“

MELODICKÁ PAMĚŤ

Melodická paměť byla poslední kategorií, která byla v rámci kolektivní prověrky hudebnosti zkoumána. Tato kategorie obsahovala dva úkoly. Prvním úkolem bylo poznání úryvku písně, druhým úkolem bylo rozpoznání stejné a odlišné melodie.

Úkol č. 1: Poznání úryvku písní

Při cestě z Blatáku zpět domů si Čtyřlístek dával hudební hádanky. Myšpulín, jako řidič broukal kousek písničky, nemusela být od začátku, a ostatní ji hádali. Dokážeš i ty uhodnout, co je to za písničku? Pind'a, Fifi a Bobík ti dávají své typy, zakroužkuj správnou odpověď.

Na klavír byl zahrán krátký úryvek lidové písně a úkolem žáků bylo vybrat z nabídky, o jakou píseň se jedná. Pokud byl úryvek ze začátku písně, byl úkol pro žáky jednoduchý, jakmile se jednalo o úryvek z prostřední části písně, byla úspěšnost menší.

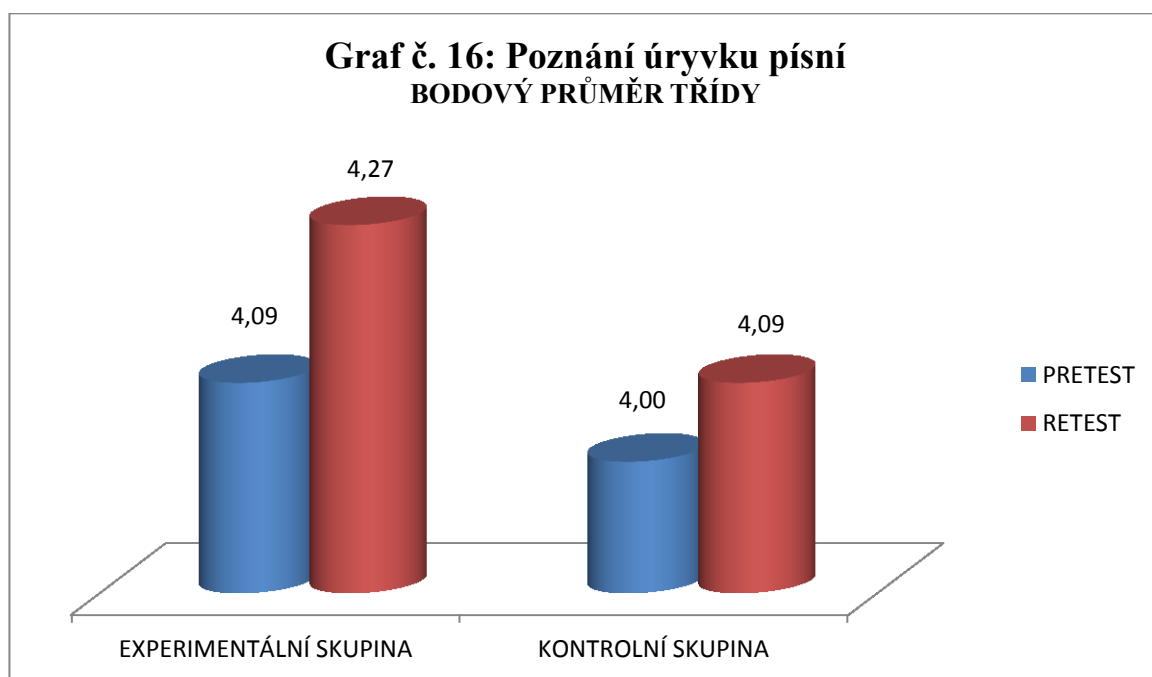
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Všechny úryvky písní dokázalo poznat osm žáků. Čtyři úryvku poznalo devět žáků. Tři správné odpovědi zaznamenali čtyři žáci. Jeden žák odpověděl dvakrát správně.

KONTROLNÍ SKUPINA: V kontrolní skupině bylo devět bezchybných odpovědí. Šest žáků se zmýlilo pouze jednou. Pět žáků dokázalo poznat tři úryvky. Jeden žák odpověděl správně na dvě odpovědi.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: V retestu dokázalo poznat všechny úryvky písní deset žáků. Osm žáků dokázalo poznat čtyři úryvky. Čtyři žáci poznali tři úryvky písní. Méně jak tři správné odpovědi nebyly zaznamenány.

KONTROLNÍ SKUPINA: Bezchybných prací bylo v retestu celkem devět. Sedm žáků dokázalo najít správnou píseň u čtyř příkladů. Třikrát správně odpovědět zvládlo pět žáků. Jeden žák dokázal dvakrát správně odpovědět.

Jak bylo uvedeno výše, největší obtíže měli žáci s úryvky, které byly z prostředních částí písní. Tyto úryvky byly v úkolu dvakrát, i přesto dokázali žáci dosáhnout výborných výsledků.

Úkol č. 2: Rozpoznání stejné a odlišné melodie

Už, už byl Čtyřlístek doma, když v tom se jim porouchalo jejich super auto rádio, kde byly i nahrávky jejich připravovaných písní. Čtyřlístku nezbylo nic jiného, než je opět na rádio nahrát. Zjistí, jestli se jim povedlo přesně zopakovat dříve nahranou melodii a byla tedy stejná, nebo jestli se někde spletli a vznikla melodie odlišná. Správný výsledek zakroužkuj.

Druhou disciplínou, která ověřovala melodickou paměť, bylo rozpoznání stejné či odlišné melodie. Po zaznění první ukázky se druhá ukázka oproti první lišila, nebo byla totožná.

PRETEST

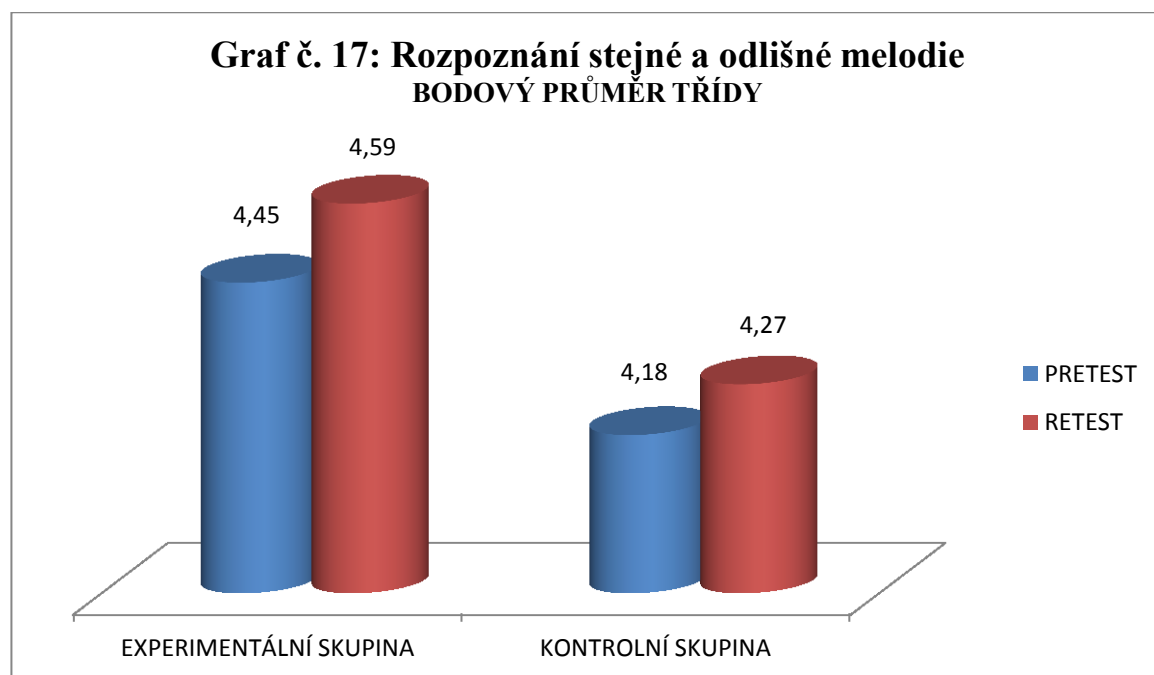
EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Rozpoznat stejnou a odlišnou melodii zvládlo bezchybně dvanáct žáků. Osm žáků rozpoznalo správně čtyři úryvky. Dva žáci se zmýlili dvakrát.

KONTROLNÍ SKUPINA: Všechny úryvky poznalo deset žáků. Sedm žáků dokázalo správně rozeznat čtyři melodie. Čtyři žáci se zmýlili dvakrát a třikrát se zmýlil jeden žák.

RETEST

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA: Bezchybné odpovědi se objevily u čtrnácti žáků. Čtyři správné odpovědi zaznamenalo sedm žáků a jeden žák odpověděl správně třikrát.

KONTROLNÍ SKUPINA: Jedenáct žáků odpovědělo bezchybně. Sedm žáků se zmýlilo jedenkrát. Tři správné odpovědi zaznamenali tři žáci. Jeden žák dokázal správně rozpoznat dvě melodie.

Rozpoznání odlišnosti melodie bylo pro žáky snadným úkolem. Nejčastěji se nesprávné odpovědi objevovaly u ukázek, které byly stejné, ale žákům se zdáli odlišné.

4.5 Shrnutí a hodnocení výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu diplomové práce bylo zjistit, zda bude mít tvořivá intonace vliv na rozvoj hudebnosti žáků. Zřejmě nejobtížnější částí prověrky hudebnosti bylo zjišťování orientace v tónovém prostoru a rozpoznání počtu tónů v souzvuku.

Nejprve se respondenti potýkali s úkoly z kategorie hudebního sluchu. Co se týká této první části hudební prověrky, nejlépe si respondenti vedli ve čtvrtém úkolu, který se věnoval dynamice. Většina žáků dokázala bezchybně určit všechny úryvky, pouze jeden žák určil bezchybně tři úryvky, ostatní si vedli lépe. V kategorii hudební sluch dokázali žáci experimentální skupiny udělat největší posun. Bodový rozdíl mezi pretestem a retestem činil 0,508 bodu.

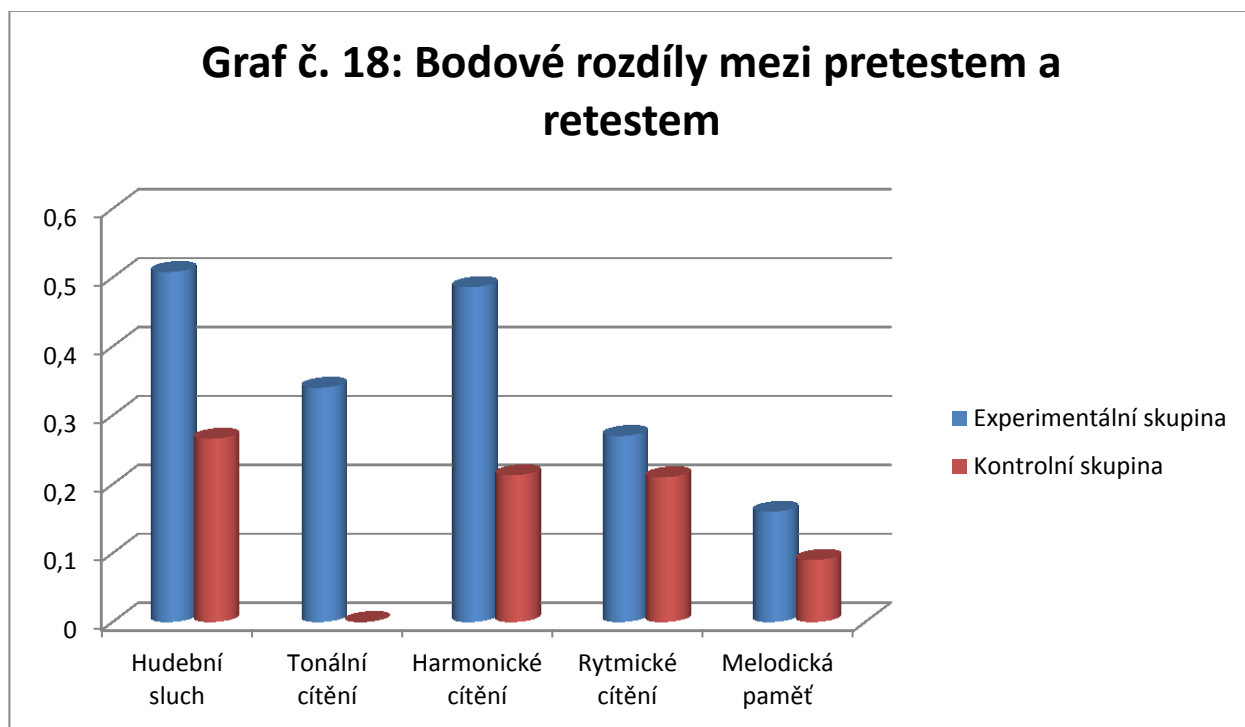
Další kategorií prověrky hudebnosti bylo tonální cítění. Nejlepších výsledků dosáhli žáci při poznávání ukončené a neukončené melodie, kdy se výsledky obou skupin zlepšily. V této kategorii bylo zlepšení v retestu experimentální skupiny o 0,34 bodu. Kontrolní skupina nezaznamenala v této kategorii žádný posun.

Kategorie harmonického cítění zjišťovala rozvoj hudebnosti žáků pomocí tří úkolů. Nejlepších výsledků dosáhli žáci při určování Dur/mollové melodie, kdy se průměrný bodový zisk obou skupin pohyboval mezi 4,36 a 4,81 body. V kategorii hudebního cítění bylo dosaženo největšího bodového rozdílu mezi experimentální a kontrolní skupinou. Bodový rozdíl těchto skupin činil 0,273 bodu.

V kategorii rytmického cítění dosáhli žáci nejlepších výsledků při úkolu zaměřeném na rozpoznávání stejného rytmu. Obě skupiny se pohybovaly nad hranicí čtyř bodů, přičemž experimentální skupina dosáhla v retestu 4,40 bodů. Bodové rozdíly mezi pretestem a retestem obou skupin nebyly tak výrazné, přesto se dokázala experimentální skupina posunout o 0,27 bodu a kontrolní skupina o 0,21 bodu.

Poslední kategorií kolektivní prověrky hudebnosti byla melodická paměť. Nejlépe si experimentální skupina vedla při rozpoznávání stejné a odlišné melodie, kdy v retestu získala 4,59 bodu. V grafu č. 18 můžeme vidět, že v této kategorii byl mezi pretestem a retestem u experimentální skupiny nejmenší posun, v případě kontrolní skupiny druhý

nejmenší posun. Jelikož se v pretestu bodové zisky obou skupin pohybovaly velmi vysoko, není v této kategorii tak markantní rozdíl mezi pretestem a retestem.

Výzkumu se účastnily dvě čtvrté třídy 1. stupně základní školy, proto byly stanovené věcné hypotézy vyhodnoceny.

1. Úkoly hudební tvořivosti jsou skutečně realizovatelné v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Výzkum byl proveden ve dvou čtvrtých třídách běžné základní školy, přičemž přípravy na jednotlivé hodiny byly utvářeny v souladu s Rámcově vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Vycházelo se rovněž z očekávaných výstupů školního vzdělávacího programu dané školy, jejichž formulace jsou uvedeny v jednotlivých přípravách na vyučování.

2. Výchozí předpoklad o větším bodovém zisku u jednotlivých úkolů retestu žáků experimentální skupiny byl potvrzen jen zčásti. Kolektivní prověrka hudebnosti se skládala z patnácti úkolů, přičemž předpoklad o větším bodovém zisku experimentální skupiny byl potvrzen ve třinácti případech. Pouze při poznávání lidových písní podle rytmu dokázali žáci kontrolní skupiny získat více bodů než žáci skupiny experimentální. Shodný počet bodů získaly obě skupiny při úkolu nazvaném síla, jenž byl zaměřen na vnímání dynamiky.

3. Potvrzen byl předpoklad, že u žáků z experimentální skupiny bude větší rozdíl mezi počáteční a závěrečnou prověrkou hudebnosti než u žáků kontrolní skupiny. Výsledky jednotlivých úkolů se velmi lišily, ale po zprůměrování výsledků daných kategorií se ukázalo, že se tato hypotéza potvrdila ve všech pěti kategoriích, které byly obsaženy v kolektivní prověrce hudebnosti.

Kolektivní prověrkou hudebnosti bylo prokázáno, že progresivní účinek tvořivé intonace má vliv na rozvoj hudebnosti žáků. Byl tak naplněn cíl této práce. Tvořivou intonací dokázali žáci experimentální skupiny během deseti lekcí načerpat nové zkušenosti, poznat nové principy a rozvinout svou hudebnost lépe nežli žáci skupiny kontrolní. To ovšem neznamená, že by žáci, kteří nejsou vedeni metodou tvořivé intonace, nerozvíjeli svou hudebnost. Pro rozvoj hudebnosti žáků se však tato metoda jeví jako velmi vhodná. Přínosné by jistě taktéž bylo, aby vyučující prvního stupně přikládali hodinám hudební výchovy stejný význam jako hodinám, které rozvíjí racionální poznávání světa. Ze svých praxí a téměř čtyřletých zkušeností třídní učitelky vím, že tomu často tak není. Umělecké osvojování světa je často upozadřováno a čas na obory z oblasti Umění a kultura věnován jiným, racionálnějšíм oborům.

Závěr

Díky principům tvořivé intonace neboli hře s tóny v určitém tónovém prostoru, který je vyvozen ze známé písně, dokážeme velmi efektivně rozvíjet hudebnost žáků. Tvořivost a její důležité zastoupení v životě dětí i dospělých se díky mnoha pedagogům a psychologům dostala také do hudebního prostředí. Toto vše jsme se snažili rozvést v teoretické části práce a přiblížit tak téma tvořivé intonace a jejího vlivu na rozvoj hudebnosti.

Hudebnost je u dětí rozvíjena již od útlého dětství. První prozpěvování, experimentování se zvuky a hlasem se vyvíjí zároveň s řečí. Záměrný rozvoj hudebnosti přichází většinou s příchodem dítěte do mateřské školy, kde získává velký zásobník elementárních říkadel a lidových písní. Hudební výchova na základní škole přináší další možnosti, jak hudebnost rozvíjet. Žáci jsou schopni naučit se notopis, tvořit vlastní melodie a rytmické úryvky a nadále rozšiřovat intonační prostor. U žáků čtvrté třídy základní školy by tedy měla být hudebnost v dostatečné míře rozvinuta. Toto tvrzení se stalo hlavním cílem práce, který byl pomocí metody experimentálního vyučování naplněn. Žáci čtvrtých tříd dosahovali v prověrce hudebnosti různých výsledků, všichni prokázali, že je jejich hudebnost zdárně rozvíjena.

Na základě všech získaných dat bylo prokázáno, že tvořivá intonace má vliv na rozvoj hudebnosti žáků

Předpoklady stanovené v praktické části byly potvrzeny, to znamená, že u žáků experimentální skupiny, kteří byli po dobu deseti lekcí vyučování dle principů tvořivé intonace, byla hudebnost rozvinuta lépe než u žáků kontrolní skupiny. Žáci experimentální skupiny dosáhli v závěrečné kolektivní prověrce hudebnosti vyššího bodového průměru. Rovněž rozdíly mezi pretestem a retestem byly u skupiny experimentální výraznější.

Jednotlivé lekce, jež jsou součástí praktické části této diplomové práce, jsou vhodnou inspirací pro učitele 4. tříd základních škol, popřípadě pro učitele dalších ročníků, kteří podle nich mohou sestavit své vyučovací hodiny.

Seznam použitých informačních zdrojů

BAKALÁŘ, E., ERASIM, P. *Kapitoly z psychologie tvořivosti I.* Plzeň: Dům techniky ČSVTS, 1986.

CARTER, P., RUSSEL, K. *Trénink paměti a kreativity.* Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-704-3.

ČÁP, Jan. et. al. *Psychologie pro učitele.* Praha: SPN, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

DANIEL, Ladislav. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy.* Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1984. 143 s.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000. ISBN 807178303x.

HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické základy teorie tvorby.* Praha: ACADEMIA, 1985.

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných.* Praha: IPPP, 2006. ISBN 80-86856-19-4.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur I.* Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-846-6.

KOLÁŘ, Jiří. *Počátky tvořivé intonace: Diatonika dur II.* Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-850-4.

LÝSEK, František. *Hudebnost a zpěvnost mládeže ve světle výzkumů: Sborník vědeckých prací Vyšší pedagogické školy v Brně. 1. vyd.* Praha: SPN, 1956

LÝSEK, František. *Život s dětským zpěvem*. Ostrava: Profil, 1990. ISBN 80-7034-049-5.

MICHEL, Paul. O hudebních schopnostech a dovednostech: příspěvek k hudební psychologii. Praha: SHV, 1966. 158 s. ISBN 02-269-66

SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. Comenium musicum (Supraphon). ISBN 80-7058-073-9.

SEDLÁK, František. *Psychologické zvláštnosti vokální intonace*. Estetická výchova 192/3, č. 7.

SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 76 s.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy: vysokošk. učebnice pro stud. pedagog. fakult. 2., upravené vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 311 s. Učebnice pro vys. školy.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-33-1.

SMÉKAL, Vladimír. *Tvořivost a škola*. In: Kolektiv autorů. *Tvořivost v práci učitele a žáků*. Brno: Paido, 1996. 7 – 15s. ISBN 80-85931-23-0.

STERNBERG, R. J. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-376-5.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

VÁŇOVÁ, Hana. *Pěvecká tvořivost na základní škole*. Praha: SPN, 1984.

VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-155-9.

VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1367-3.

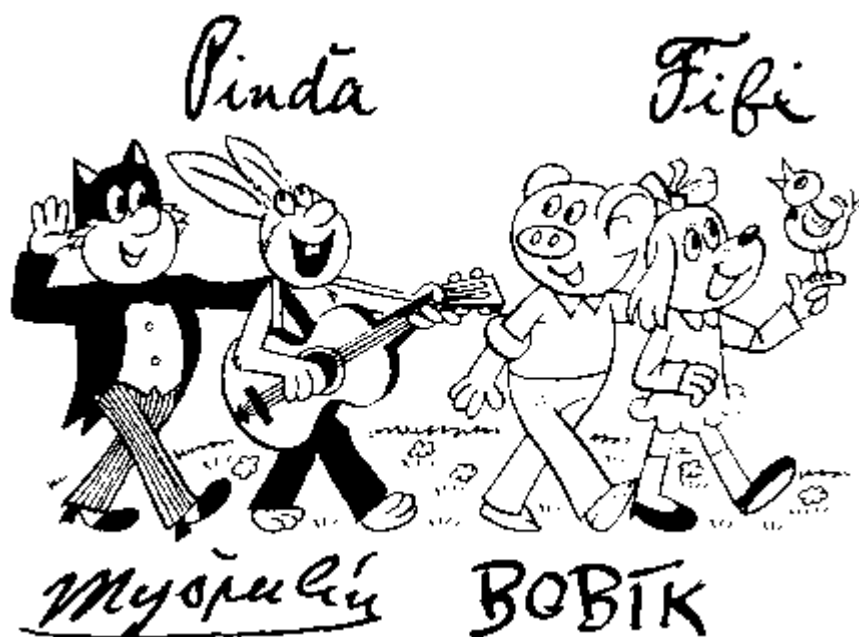
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

SHUTER – DYSON, R. *Musical Ability*. In D. Deutsch (ed.), *The psychology of Music*. San Diego. 1999. s. 627. Dostupné z: http://cachescan.bcub.ro/e-book/Adriana%20C_3_e-book_12000-13000/580710/627-651.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Kolektivní prověrka hudebnosti

KOLEKTIVNÍ PROVĚRKA HUDEBNOSTI SE ČTYŘLÍSTKEM

Zpracovala: Kateřina Srbová

Ahoj kamarádi,

zdraví Vás ČTYŘLÍSTEK z Třeskoprsk. Rádi bychom založili super kapelu Čtyřlístek, se kterou pak vyrazíme do světa. Potřebujeme ale vědět, kdo z nás by byl nejlepším zpěvákem a hlavní hvězdou.

Udělali jsme si mezi sebou malé pěvecké zápolení, a proto bychom Vás chtěli poprosit o jeho vyhodnocení, díky němuž zjistíme, jestli se vůbec můžeme dát na pěveckou dráhu.

Děkujeme za spolupráci, Váš ČTYŘLÍSTEK.

Pinda

Fifi

BOBÍK

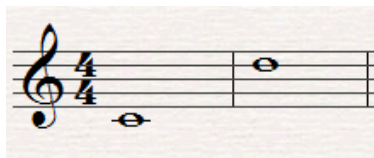
Myšpulec

A. Hudební sluch

I. Výška tónů

V prvním úkolu se spolu utkali Pind'a s Bobíkem. Jejich úkolem bylo zpívat různé tóny. Zakroužkuj vždy toho, kdo zazpíval **výš**, začíná vždy Pind'a. Pozor, někdy to Bobík spletl a zazpíval stejný tón jako Pind'a, v tomto případě zakroužkuj oba.

Příklad:

Výš zazpíval Bobík: Pind'a

Bobík

1.	Pind'a	Bobík
2.	Pind'a	Bobík
3.	Pind'a	Bobík
4.	Pind'a	Bobík
5.	Pind'a	Bobík

II. Délka tónů

V druhém úkolu se mezi sebou utkali Myšpulín s Pind'ou. Soutěžili o to, kdo dovede zazpívat delší tón. Dobře poslouchej a rozhodni, kterému se to povedlo lépe, a zazpíval tedy delší tón. Pozor, někdy se také může stát, že zazpívali stejně dlouhé tóny, poté je zakroužkuj oba. Začínal opět Pind'a.

Příklad:

Déle zpíval Pind'a:

Pind'a

Myšpulín

1.	Pind'a	Myšpulín
2.	Pind'a	Myšpulín
3.	Pind'a	Myšpulín
4.	Pind'a	Myšpulín

5.

Pind'a

Myšpulín

III. Barva tónů

Myšpulín dělal další ze svých pokusů a sestavil rádio, kde hrají všechny nástroje, které budou potřeba v super kapele. Nástroje se mu však pomíchaly a teď nemůže přijít na to, jaký právě hraje. Snad máš lepší uši než on a dokážeš nástroje poznat. Zakroužkuj vždy nástroj, který uslyšíš.

Příklad: <http://www.youtube.com/watch?v=6NEW-sqP0kA>

Byly to bubny:

klavír

flétna

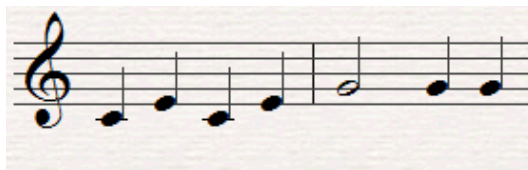
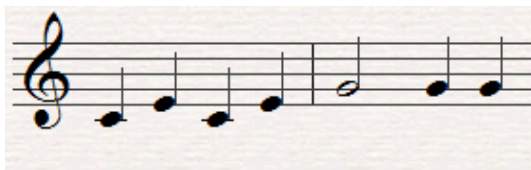
bubny

1.	housle	trubka	flétna
2.	klavír	klarinet	kytara
3.	flétna	tuba	trubka
4.	klavír	harmonika	dudy
5.	tuba	kytara	viola

IV. Síla

Bobík věděl, že dalším úkolem bude zazpívat co nejhlasitěji. Myslel si, že Fifinka má tenký hlásek, proto si jí vzal jako soupeřku. Zjisti, jestli má silnější hlas Fifinka, či Bobík. Každý zpíval krátkou melodii, zakroužkuj toho, který ji zazpíval hlasitěji. První zpívala Fifinka.

Příklad:Hlasitěji zazpívala Fifinka:

Fifinka

Bobík

1.	Fifinka	Bobík
2.	Fifinka	Bobík
3.	Fifinka	Bobík
4.	Fifinka	Bobík
5.	Fifinka	Bobík

V. Orientace v tónovém prostoru

Fifinka si zpívala v kuchyni části písniček. Myšpulín se jí snažil napodobit, ale někdy zazpíval písničku trochu jinak. Poznáš, jestli Myšpulín zpíval výš, níž, nebo stejně jako Fifinka? Správnou odpověď zakroužkuj.

Příklad:

Myšpulín zpíval:

níž

stejně

výš

1.

2.

3.

4.

5.

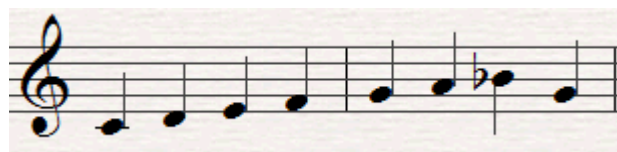

B. Tonální cítění

I. Falešný tón v melodii

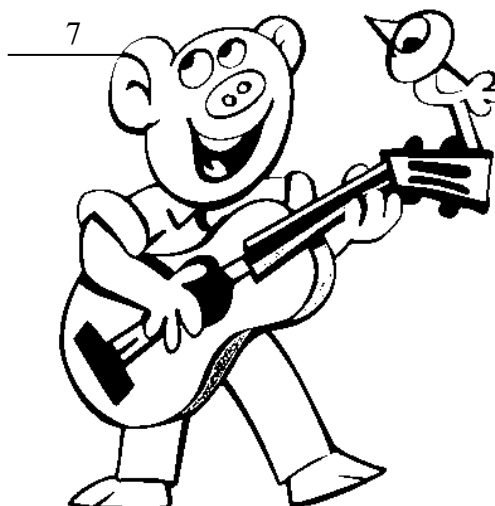
Bobík si vypůjčil Myšpulínovo super rádio, kde jsou nahrány nejrůznější písničky. Chtěl si je zopakovat, proto si vždy písničku nejprve pustil a poté si ji zazpíval. Byl trochu nasydlý, proto občas zpíval falešně a neslyšel to. Pomoz mu najít falešný tón v písničce a na linku napiš, jaký tón v pořadí to byl.

Příklad:

Falešný byl sedmý tón.

1. _____ tón
2. _____ tón
3. _____ tón
4. _____ tón
5. _____ Tón

II. Poznávání ukončené a neukončené melodie

Myšpulín si při svém vynalézání rád brouká. Někdy se však tak soustředí na práci, že zapomene melodii písničky ukončit. Poznáš, kdy Myšpulín melodii dozpíval a kdy naopak potřebuje melodie dokončit? Správnou odpověď zakroužkuj.

Příklad:

Myšpulín melodii dokončil:

dokončená

nedokončená

1. melodie	dokončená	nedokončená
2. melodie	dokončená	nedokončená
3. melodie	dokončená	nedokončená
4. melodie	dokončená	nedokončená
5. melodie	dokončená	nedokončená

C. Harmonické cítění

I. Rozpoznání počtu tónů v souzvuku

Čtyřlístek si domů koupil nový klavír. Všichni čtyři z něj měli takovou radost, že na něj chtěli hned hrát. Rozpoznáš, jestli hrají všichni čtyři, nebo jen tři, dva, či jeden? Zakroužkuj správný počet klavíristů podle toho, kolik tónů uslyšíš. Vždy uslyšíš ukázkou dvakrát za sebou.

Příklad:

Hráli všichni čtyři: 1 2 3 **4**

1. Brnknutí	1	2	3	4
2. Brnknutí	1	2	3	4
3. Brnknutí	1	2	3	4
4. Brnknutí	1	2	3	4
5. Brnknutí	1	2	3	4

II. Rozpoznání tónu z akordu

Kluci se rozhodli naučit se zpívat akordy – Bobík zpíval vždy ten nejnižší tón, byl tedy jednička, Myšpulín prostřední, měl trojku a Pind'a nejvyšší s pětkou. Zkoušeli to u klavíru mnoho dní, dokud si nebyli jisti, že to perfektně zvládají. Poté se se svým uměním předvedli Fifince. Ta jim však jejich vystoupení ztížila. Kluci zazpívali akord a na koho Fifi ukázala, musel sám zopakovat svůj tón. Poznáš, koho Fifi vyvolala? Jestli ano, zakroužkuj ho.

Příklad:

Vyvolala Bobíka:

Bobík Myšpulín Pind'a

	1	3	5
1. Akord	Bobík	Myšpulín	Pind'a
2. Akord	Bobík	Myšpulín	Pind'a
3. Akord	Bobík	Myšpulín	Pind'a
4. Akord	Bobík	Myšpulín	Pind'a
5. Akord	Bobík	Myšpulín	Pind'a

Po zpěvackém zápolení se Čtyřlístek vydal na výlet k rybníku Blatáku. Aby jim cesta rychleji ubíhala, zpíval si každý nějakou písničku a protože bylo brzy ráno, neměl každý dobrou náladu. Poznáš, jaká písnička je smutná, mollová a jaká veselá, tedy durová? Vybarvi u veselé písničky smajlíka, u smutné mračouna. Poslední písničku zpívali všichni společně.

1. Fifinka (Jede, jede poštovský panáček)		
2. Myšpulín (Koulelo se, koulelo)		
3. Pind'a (Pásla ovečky)		
4. Bobík (Ej, padá, padá rosička)		
5. Všichni dohromady (Okolo Třeboně)		

I. Poznání lidových písní podle rytmu

Příklad: Ovčáci, čtveráci

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

II. Rozpoznání stejného rytmu

Pind'a slyšel, jak Bobík na bubny válí, proto se šel za ním podívat. Bobík mu půjčil jednu paličku a začal bubnovat, Pind'a se to snažil po Bobíkovi přesně zopakovat. Dokážeš poznat, jestli se Pind'ovi dařilo přesně zopakovat to, co hrál Bobík? Udělej fajfku, jestliže se to Pind'ovi povedlo, když ne, udělej křížek.

Pind'a zahrál špatně:

1. Pokus _____
2. Pokus _____
3. Pokus _____
4. Pokus _____
5. Pokus _____

III. Poznání 2/4 a 3/4 taktu.

Když dorazil Čtyřlístek k Blat'áku, začali si kluci hrát na vojáky. Fifinka se také do hry chtěla zapojit, proto jim začala zpívat písničku: „Tluče bubeníček“ a kluci pochodovali. Poté Fifi zpívala další písničky, ale na některé klukům nešlo pochodovat, zlobili se, že by potřebovali ještě jednu nohu. Dokážeš poznat, na které písničky nejde pochodovat? Zakroužkuj ano, či ne. Nakonec napiš, proč na některé písničky pochodujeme a na některé to opravdu nejde.

Příklad: Tluče bubeníček **ano** - ne

1. Marjánko, Marjánko	ano – ne
2. Prší, prší	ano – ne
3. Cib, cib, cibulenka	ano – ne
4. Pásla ovečky	ano – ne
5. Hořela lípa, hořela	ano – ne

BONUS

Víš, proč na některé písničky můžeme pochodovat, a na jiné ne?

E. Melodická paměť

I. Poznání úryvku písní

Při cestě z Blatáku zpět domů si Čtyřlístek dával hudební hádanky. Myšpulín, jako řidič broukal kousek písničky, nemusela být od začátku, a ostatní ji hádali. Dokážeš i ty uhodnout, co je to za písničku? Pind'a, Fifi a Bobík ti dávají své typy, zakroužkuj správnou odpověď.

Příklad:

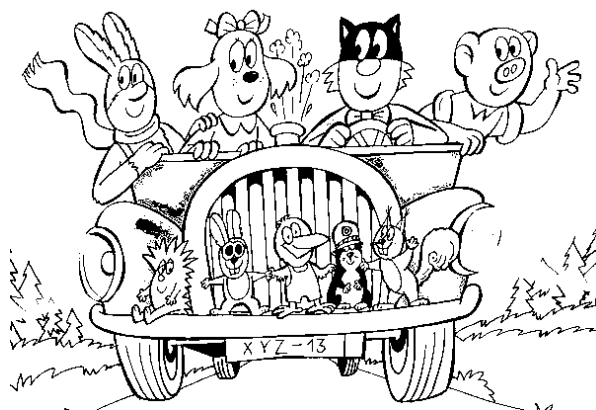
P. Ovčáci, čtveráci   F **V zahradě, na hrušce**   B. Kočka leze dírou

Pind'a

Fifi

Bobík

1. Když jsem husy pásala	Běží liška k Táboru	Já jsem malý Mysliveček
2. Kočka leze dírou	Adámku, náš	Vyletěla holubička
3. Prší, prší	Skákal pes	Pec nám spadla
4. Já mam koně	Já mam malovanou vestu	Marjánko, marjánko
5. Plavala husička po Dunaji	Ráda, ráda	Maličká, su

II. Rozpoznání stejné a odlišné melodie

Už, už byl Čtyřlístek doma, když v tom se jim porouchalo jejich super auto rádio, kde byly i nahrávky jejich připravovaných písní. Čtyřlístku nezbylo nic jiného, než je opět na rádio nahrát. Zjistí, jestli se jim povedlo přesně zopakovat dříve nahranou melodii a byla tedy stejná, nebo jestli se někde spletli a vznikla melodie odlišná. Správný výsledek zakroužkuj.

Příklad:

Melodii se jim povedlo zopakovat.

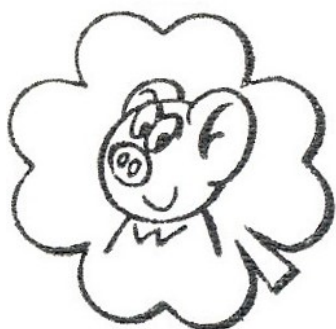
stejná

odlišná

1. melodie	stejná	odlišná
2. melodie	stejná	odlišná
3. melodie	stejná	odlišná
4. melodie	stejná	odlišná
5. melodie	stejná	odlišná

MILÍ KAMARÁDE, MOCKRÁT TI DĚKUJI ZA ZHODNOCENÍ NAŠEHO PĚVECKÉHO ZÁPOLENÍ. ZDE VYBARVI TOHO, KDO BY SE PODLE TEBE MĚL STÁT NAŠIM ZPĚVÁKEM A HVĚZDOU.

DÍKY, TVŮJ ČTYŘLÍSTEK.

Hodnocení

1 bod za správnou odpověď, 2 body za bonus.

Max. 77 bodů

77 – 66 bodů: Skvělý výsledek, děkuji za výborně odvedenou práci.

65 – 55 bodů: Dobrý výsledek s menšími chybami.

54 – 41 bodů: Hezký výsledek, ale mohl by ses zlepšit, už je to hodně chyb.

40 – 26 bodů: Nepříliš hezký výsledek. Příště se víc snaž.

26 – 0 bodů: Nepěkný výsledek, musíš se zlepšit.